

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE
Lidská práva jako právní principy

Marika Pöhlmannová

Plzeň 2012

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická, Katedra teorie práva

Studijní program Právo a právní věda

Studijní obor Právo

Diplomová práce na téma

„Lidská práva jako právní principy“

Zpracovala:

Marika Pöhlmannová

Konzultant diplomové práce:

JUDr. Michal Šejvl Phd.

Pracoviště:

Katedra teorie práva

Místo a rok zpracování:

Plzeň, 2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „*Lidská práva jako právní principy*“ zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny z nichž jsem pro svou práci čerpala.

Plzeň, březen 2012

Podpis:

Poděkování:

Dále bych na tomto místě ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce JUDr. Michalu Šejvlovi Phd. za cenné rady a připomínky k samotnému zpracování této diplomové práce.

Obsah:

1. ÚVODEM.....	1
2. ZÁKLADNÍ LIDSKÁ PRÁVA A SVOBODY	5
2.1. LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD.....	9
2.2. LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD EVROPSKÉ UNIE.....	14
2.3. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV	16
3. PRÁVNÍ PRINCIPY	18
3.1. PRÁVNÍ STÁT	19
3.2. PRÁVNÍ PRINCIPY.....	22
4. LIDSKÁ PRÁVA JAKO PRÁVNÍ PRINCIP	27
4.1. ROBERT ALEXY	27
4.2. RONALD DWORKIN.....	31
4.3. DALŠÍ VÝZNAMNÍ PŘEDSTAVITELÉ	34
4.3.1. <i>Thomas Hobbes</i>	34
4.3.2. <i>Jean Jacques Rousseau</i>	35
4.3.3. <i>Jürgen Habermas</i>	36
4.3.4. <i>Franz Bydlinski</i>	37
4.4. DĚLENÍ PRÁVNÍCH PRINCIPŮ	40
4.5. VÝZNAMNÉ PRÁVNÍ PRINCIPY	53
5. ZÁVĚR.....	54
6. RESUMÉ.....	56
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
8. PRÁVNÍ PRAMENY	59
9. PŘÍLOHY	60

1. Úvodem

Téma diplomové práce „*Lidská práva jako právní principy*“ jsem si vybrala a následně zpracovala především proto, že se jedná o téma velmi aktuální, se kterým se setkáváme běžně v každodenním životě. Lidská práva a svobody jsou možná slovy jednoduchými a prostými, pro nás, občany vyspělých zemí, jsou samozřejmostí a v případě, že je někdo na svých právech zkrácen, má několik možností domoci se nápravy. Tak to ale není ve všech koncích světa, v mnoha místech se svádějí boje o zřízení či zachování alespoň nějakých základních lidských práv. Obsah lidských práv lze tedy dovozovat z vyspělosti a kvality té které společnosti, či toho kterého národa.

Atributem každého moderního právního státu je respekt a úcta k ústavně zaručeným právům a svobodám.

Jistá práva existovala v každé době, avšak současný systém lidských práv zakotvených v LZPS jako takové, a která jsou zároveň zakotvena v ústavě, vznikl teprve v době nedávné. Jak LZPS, tak i Ústavu je z tohoto hlediska nutné považovat za nejdůležitější a nejpodstatnější složku ústavního pořádku České republiky. Dále jsou lidská práva v ČR zaručována řadou mezinárodních smluv, např. Úmluvou proti mučení, Úmluvou o ochraně lidských práv základních svobod, Úmluvou o právech dítěte, atd. Lidská práva jsou pojímána jako práva vrozená, individuální, jejich nositelem je každý jednatel¹, získává je bezprostředně. Tato práva a svobody nejsou odvozovány od moci státu, nejsou státem občanům udělovány, ale naopak jsou státem vůči jedincům uznávány a zaručovány. Mají charakter práv přirozených a neporušitelných. Státem jsou tedy lidská práva pouze uznávána a ústavou jsou tato práva deklarována. Zároveň vyžadují od státu určité respektování sféry osobní svobody, lze do ní zasahovat jen na základě zákona a v jeho určených mezích. Lidská práva nejsou zaměřena na jednotlivce jako takového, ale na stát, kde právní nárok člověka znamená povinnost státu nezasahovat.

Je třeba respektovat obyvatelstvem svedené boje v dějinách lidstva, které právě vedly k získání svobod a k vytvoření systému základních lidských práv. Nebýt těchto bojů, nikdy bychom se nebyli dopracovali k dnešnímu ústavně zakotvenému systému lidských práv a svobod. Svoboda a rovnost nespočívala dříve na zásadách všeobecné rovnosti každého

---

¹ Př. V dědickém právu se setkáváme se skutečností, že za subjekt způsobilý k dědění, se považuje i nasciturus za předpokladu, že se narodí živý.

jednotlivce, ale na jeho příslušnosti k určitému stavu, či skupině osob. Podle toho se odvíjela jeho práva nebo, byl-li nižšího stavu, tak spíše jeho povinnosti.

Lidská práva lze sledovat k Velké listině svobod (Magna Carta libertatum) z roku 1215, která vedla k oslabení královské moci v Anglii a jejíž podpis si na anglickém králi Janu Bezzemkovi pod tlakem široké opoziční koalice vymohli angličtí šlechtici.

Velká listina svobod obsahovala ustanovení:

- a) o svobodách církve,
- b) o lenních povinnostech baronů vůči králi a rytířů vůči baronům,
- c) o ústřední moci a jejím omezení,
- d) o obchodě a právech měst,
- e) o ochraně majetkových a osobních práv svobodných lidí.²

Velká listina svobod sloužila v době svého vzniku především pro záruky šlechtické vrstvě proti svévoli krále, v průběhu staletí však značnou měrou ovlivnila vývoj anglického obyčejového práva, čímž došlo i k rozšíření různých práv na poddané.

Za určitý průlom v rozvoji lidských práv je nutné považovat období let 1776 a 1789 a v rámci nich proběhlé revoluce a vznik konstitucionalizmu v Evropě. V jeho mezích vzniká velká snaha o rozšíření hlavních práv na širší vrstvy obyvatelstva. Byly formulovány Listiny práv, které měly politický význam nejen pro aktivizaci politické podpory, ale především pro ústavní právo. Byly podepsány deklarace americké a posléze i francouzské, Deklarace nezávislosti Spojených států amerických a Deklarace práv člověka a občana během francouzské revoluce.

Jako první došlo v roce 1776 k prohlášení nezávislosti (Declaration of Independence) a odtržení 13 osad od Anglie. Prohlášení nezávislosti z r. 1776 vycházelo z filosofie přirozených práv, hlášené v 18. století J.J. Rousseauem. Podle této filosofie existují jednak práva přirozená práva člověka, jednak přirozená práva lidské společnosti jako celku. Právy člověka jsou podle Prohlášení nezávislosti: život, svoboda a právo na budování štěstí. Mezi práva společnosti patří podle Prohlášení nezávislosti právo na revoluci. Prohlášení práv člověka a občana z 20.-26. srpna 1789 zasáhlo do státního zřízení vyhlášením řady revolučních zásad. Prohlášení stálo na stanovisku svrchovanosti národa, podtrhovalo dělbu

---

² Balík, S., Balík, S.ml.: Právní dějiny evropských zemí a USA, 2. rozšířené vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda, PELHŘIMOV 2002, str.99, ISBN 80-86473-15-5

moci, odpovědnost úředníků lidu, rovnost před zákonem atd.³ Jednalo se o revoluční dokument prvořadého významu, který byl namířen proti feudalismu a feudálnímu státu.

Hlavní hybnou sílu je nutno spatřovat v civilizačním vzestupu, během něhož došlo k řadě proměn. Postupem času se tedy z lidských práv stala práva základní.

Zpočátku nebyla lidská práva přiznávána ani otrokům v USA, teprve po válce Severu proti Jihu, bylo teprve zrušeno otroctví, ale lidská práva jako taková byla černošskému obyvatelstvu přiznána až v druhé polovině 20. století, kdy byla prosazena všeobecná rovnost lidských práv pro všechny obyvatele bez rozdílu.

Jako reakce na druhou světovou válku byla v OSN přijata Všeobecná deklarace lidských práv, která tímto označila všechny lidské bytosti za svobodné a rovnoprávné bez ohledu na jejich pohlaví, rasu, národnost či náboženství. Všeobecná deklarace lidských práv není právně závazná, nicméně svou existencí inspirovala rozvoj dalších listin lidských práv v různých oblastech světa.

Dodržování lidských práv ve státech, které se přihlásily k jejich dodržování, je zaručování právní cestou skrze Úmluvu a ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášenou v roce 1950 pod záštitou Rady Evropy. V rámci této mezinárodní smlouvy je takto možno žalovat státy, které se zavázali k jejímu dodržování a mezinárodní smlouvu ratifikovaly, u Mezinárodního soudu pro lidská práva ve Štrasburku v případě, že jejich vnitrostátní právní mechanismy sloužící k zajišťování lidských práv a svobod přijatých úmluvou, selhaly. Česká republika ratifikovala výše uvedenou mezinárodní smlouvu až v roce 1992.

Lze tedy označit 18 – 20 století za průlomové co se týče rozvoje lidských práv. Ale i v současné době není vývoj lidských práv stále ještě ukončenou kapitolou. Jsou země ležící mimo euroatlantickou civilizaci, které stále odmítají koncepci základních lidských práv, práva nejsou ústavně zaručena a ani přiznávána. V některých kulturách jsou dodnes např. ženám přiznávána méně práv nežli mužům, v totalitních režimech jsou občanům mnohokrát upírána nejen některá, ale většinou všechna lidská práva.

---

³ Balík, S., Balík, S.m.l.: Právní dějiny evropských zemí a USA, 2. rozšířené vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda, PELHŘIMOV 2002, str.183, ISBN 80-86473-15-5

Významnou úlohu v rozvoji lidských práv sehrála jednak jejich propagace ve světě a za druhé spolky, které slouží k jejich ochraně. K celosvětově největším a nejznámějším můžeme zařadit Amnesty International a Human Rights Watch. V České republice působí např. spolky: Člověk v tísni, Liga lidských práv, Nesehnutí, atd. Ochranu základním lidským právům a svobodám poskytují v České republice obecné soudy, dále specializované instituce zřízené k ochraně ústavnosti, tedy Ústavní soud. Výkladu základních práv se věnuje rozsáhlá judikatura Ústavního soudu.

2. Základní lidská práva a svobody

Základní lidská práva a svobody představují nejdůležitější subjektivní práva, které jsou v České republice ústavně zakotvena a zaručena. Listina základních lidských práv a svobod⁴ (dále jen LZPS) je součástí ústavního pořádku České republiky, stejně tak je pramenem jejího právního a ústavního systému.

Dále se ochrana lidských práv zaručuje na úrovni mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal parlament souhlas a jimiž je Česká republika na základě čl. 10 Ústavy vázána. Mezinárodní smlouvy se takto stávají součástí právního řádu. V případě odchylné právní úpravy, má přednost mezinárodní smlouva před zákonem.

Pojem základních lidských práv je spojen s pojmem právní subjektivita. Dle čl. 5 LZPS má každý subjekt způsobilost k právům a povinnostem, která vzniká narozením. Toto ustanovení bylo již zakotveno v rakouském občanském zákoníku z roku 1811 který stanovil, že každý je způsobilý nabývat práv za podmínek předepsaných v zákonech.

Koncepce základních lidských práv a svobod vychází z představy, že tato jsou:

- nezczitelná – není možné vzdát se jich ze strany jejich nositele, stejně tak je nemožné převést je na druhou osobu,
- nezadatelná – nejsou výtvozem státní moci, avšak musí být státem uznávána,
- nepromlčitelná – lze je trvale vymáhat bez ohledu na plynutí času a
- nezrušitelná – nelze je zrušit.

Lidská práva ovšem nejsou práva neomezená, lze je omezit pouze na základě zákona a to z důvodů:

- jestliže je to nezbytné pro výkon jiných práv a
- veřejného zájmu.

Ochrana lidských práv je zaručována obecnými soudy, lze se domáhat i mezinárodní soudní ochrany např. u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku na základě evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Klasifikace základních lidských práv a svobod

---

⁴ Listina základních práv a svobod, jako součást ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Podle generací:

- *I. generace* – práva osobní povahy jako např. právo na život, na osobní svobodu, ... Od 18. století. Jedná se o základní lidská práva, hmotná i procesní, která byla deklarována zvláště v 17. a 18. století.
  - Magna Charta Libertatum (1215)
  - Petition of Rights (1628)
  - Listina práv (1689)
  - Deklarace práv Virginie (1776)
  - Deklarace nezávislosti USA (1776)
  - Ústava USA (1787)
  - Listina práv (Bill of Rights 1789 – 1791)
  - Deklarace práv člověka a občana (1789)
  - ...

- *II. generace* – politická práva jako např. právo na informace, svoboda projevu, ... Od 19. století. Jedná se o demokratická, koaliční, která byla spjata v vícero revolučními hnutími, jako byl boj za všeobecné volební právo, dále právo na sebeurčení národa, právo národnostních a etnických menšin.

- *III. generace* – sociální, hospodářská a kulturní práva jako např. svobodná volba povolání, právo na vzdělání, ... Od 20. – 30. let 20. století. Tato práva byla úzce spjata s dělnickým a křesťanskosociálním hnutím

- *IV. generace* – souvisí s problémy globalizace, zabývá se ekologickými otázkami, např. právo na příznivé životní prostředí, ... Od 70. let 20. století. Jedná se o práva tzv. postindustriální společnosti, spojené s problémy globalizace.

Podle statusu:

- *status negativní*, který spočívá v existenci individuální svobodné sféry sloužící k uspokojování individuálních účelů (a kam stát intervenovat a zasahovat nemůže),

- *status pozitivní*, kdy stát přiznává jednotlivci právní způsobilost k využívání státních institucí v podobě pozitivních nároků, jako je státní občanství, právní rovnost. Každé základní právo i svoboda mají tento aspekt, neboť z každého z nich plyne povinnost státu něco provést, zajistit,
- *status aktivní*, kdy je jednotlivci přiznána způsobilost vystupovat ve prospěch státu např. jako volič nebo při zastávání úřadů. Podle Jellinka je např. nositelem volebního práva stát, kdežto občan má jen vůči němu nárok, aby byl uznán jako nositel aktivního statusu, tedy právě jako volič. Když volí, nevykonává vlastně své právo, nýbrž jen státní funkci. Tím se toto pojetí liší od dnešního chápání politických práv,
- *status pasivní*, podle kterého je nemožné, aby existovala státem neomezená osobnost. Z toho vyplynul silný akcent na povinnost určitých plnění ve prospěch státu v podobě základních povinností.⁵

Podle pramenů a změnitelnosti:

- Základní lidská práva jsou obsažena jednak v Listině, dále v Ústavě ČR a v neposlední řadě i v mezinárodních smlouvách.
- Dle LZPS jsou základní lidská práva a svobody nezrušitelná, nicméně to však neznamená, že nemohou být doplňována, či vylepšována. Co se týče mezinárodních smluv, tak tyto nemohou být námi nijak měněny ani vylepšovány, pouze při přístupu k nim je možno učinit výhrady. ČR může danou mezinárodní smlouvu kdykoliv vypovědět a tím přestává být stranou smlouvy.

Dále lze práva a svobody v Listině rozdělit na ty, které:

- nelze žádným způsobem omezit zákonem,
- lze omezit za určitých podmínek v určitém rozsahu,
- je možno realizovat pouze v mezích zákonů, které práva a svobody provádějí (čl. 41 odst. 1 Listiny).

---

⁵ Holländer, P.: Filosofie práva, Aleš Čeněk, Plzeň 2006, str. 226, ISBN 80-86898-96-2

Práva a svobody lze klasifikovat na *hmotněprávní* a *procesní* (hlava 5 Listiny). Podle subjektů dělíme práva a svobody na ty, které jsou zaručeny *všem subjektům* (práva všech), a na ty, které se týkají *určitých skupin*, např. práva občanů, cizinců, žen, mladistvých, tělesně postižených atd.⁶

---

⁶ Holländer, P.: Filosofie práva, Aleš Čeněk, Plzeň 2006, str. 227, ISBN 80-86898-96-2

2.1. Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod je strukturálně členěna na:

- Preambuli - která se opírá o demokratické principy a právní ideje, ústavodárce se v ní především snaží o demonstraci svého odhodlání o povýšení ochrany lidských a občanských práv na světový standard
- Hlavu I. – v ní jsou shrnuta obecná ustanovení,
- Hlavu II. – Lidská práva a základní svobody,
- Hlavu III. – Práva národnostních a etnických menšin,
- Hlavu IV. – Hospodářská, sociální a kulturní práva
- Hlavu V. – Právo na soudní a jinou právní ochranu a
- Hlavu VI. – týkající se společných ustanovení.

Listina zejména:

- a) uznává neporušitelnost přirozených práv člověka,
- b) uznává práva občana,
- c) uznává svrchovanost zákona,
- d) navazuje na obecně sdílené hodnoty humanismu,
- e) navazuje na demokratické a samosprávné tradice národa,
- f) morálně odsuzuje dobu, kdy lidská práva a základní svobody byly v naší vlasti potlačovány,
- g) vkládá naděje na zabezpečení základních práv a svobod do společného úsilí všech svobodných národů při zabezpečení základních práv a svobod,
- h) vychází z práva českého (i slovenského) národa na sebeurčení,
- i) extenzivně chápe i díl odpovědnosti za osud veškerého života na Zemi vůči budoucím generacím,
- j) vyjadřuje vůli, aby se Česká republika důstojně zařadila mezi státy, jež výše uvedené hodnoty cítí.⁷

---

⁷ Holländer, P.: Filosofie práva, Aleš Čeněk, Plzeň 2006, str. 246, ISBN 80-86898-96-2

1. Lidská práva a základní svobody

- způsobilost mít práva – je přiznána a garantována každé fyzické osobě
- právo na život – jedno z nejdůležitějších práv člověka, je vázáno na kteroukoliv lidskou bytost. Právo na život zahrnuje i možnost svobodně být zplozen a zrozen.
- nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena – zajišťuje ochranu lidské integrity. Zvláštní zákon dále poskytuje ochranu člověka včetně jeho důstojnosti z hlediska, transplantací tkání a orgánů, odběrů.⁸
- osobní svoboda – svobodná možnost existence každého člověka.
- zákaz nucených prací nebo služeb – nikdo nesmí být nucen k jakékoliv produktivní nebo i jinak funkční činnosti bez jeho svobodného souhlasu. Existují zde určité výjimky, např. u prací ukládaných osobám ve výkonu trestu odnětí svobody nebo osobám vykonávajícím jiný trest nahrazující trest odnětí svobody.
- právo na zachování lidské důstojnosti člověka, osobní cti, dobré pověsti a ochranu jeho jména – ochrana, která má za úkol chránit osobnost člověka před neoprávněnými zásahy do jeho soukromého a rodinného života, před neoprávněným zveřejňováním, nebo jiným zneužíváním jeho osobních údajů. Na základě neoprávněného zásahu může vzniknout i majetková újma, jejíž náhrada může být uplatňována vedle stávajícího nároku na ochranu osobnosti.
- právo vlastnictví – patří mezi základní práva občana, jeho obecná podoba je upravena v Občanském zákoníku. Ochrana je poskytována i před takovými akty veřejné moci, které by neměly oporu v zákonech, jako je např. vyvlastnění.⁹
- nedotknutelnost obydlí – ochrana soukromého života každého jednotlivce.
- listovní tajemství, tajemství jiných písemností a záznamů, tajemství připravovaných zpráv – listina chrání jakýkoli technický, záznamový, elektronický či jakýkoli jiný prostředek, který je schopen uchovávat a přenášet myšlenky, zprávy, obrazy a informace.

---

⁸ Tzv. transplantační zákon č. 285/2002 Sb.

⁹ Viz podrobnější informace o vyvlastnění Zák. č. 50/1976 Sb., o územním plánování a o stavebním řádu

- svoboda pohybu a pobytu – právo volně se pohybovat a pobývat na kterémkoli místě území České republiky, stejně tak jako možnost toto území kdykoli svobodně opustit.
- svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, vědeckého bádání a umělecké tvorby – ochrana poskytována svobodě lidského ducha a tvůrčího intelektu.
- právo svobodného projevu náboženství nebo víry – listinou je založena plná autonomie církví a jiných náboženských společností. Výkon těchto práv může být omezen pouze na základě zákona z důvodů ochrany veřejného pořádku, zdraví a mravnosti.

2. Politická práva

- svoboda projevu a právo na informace – úzce souvisí se svobodou myšlení. Prámem na informace rozumíme informace svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat je bez ohledu na hranice státu.
- petiční právo – právo fyzických osob obracet se ve věcech veřejných prostřednictvím žádostí, návrhů a stížností na státní orgány a na orgány územní samosprávy.
- právo shromažďovací – jedná se o demokratickou formu kolektivního projevování názorů k určité veřejné věci.
- právo sdružovací – týká se spolků, sdružení, může mít i formu politické strany nebo politického hnutí.
- právo na odpor – právo každého občana postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a svobod.
- právo podílet se na správě věcí veřejných – možnost občanů se buď přímo nebo na základě zvolených zástupců podílet na správě věcí veřejných.

3. Práva národnostních a etnických menšin¹⁰

---

¹⁰ Jde o skupinu osob žijících na území České republiky, kteří se od ostatních obyvatel nějakým způsobem odlišují – může jít o odlišný etnický původ, jazyk, kulturu či tradice. Zároveň však projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury.

- Jde o práva, která jsou vyčleněna na základě subjektů práva. Jedná se o práva, která jinak náleží pouze občanům ČR. Realizace těchto práv se váže na podmínky stanovené zákonem.

4. Práva hospodářská, sociální a kulturní

- práva hospodářská – jsou spojována s právem na svobodnou volbu povolání, právo podnikat, ale především právo získávat prací prostředky k uspokojování svých potřeb.
- odborová svoboda – možnost sdružovat se s ostatními na ochranu svých sociálních a kulturních zájmů.
- právo na odměnu a pracovní podmínky – právo na uspokojivé pracovní podmínky a na odměnu za vykonanou práci. Zákaz jakékoli nucené práce.
- sociální práva žen, mladistvých a dalších kategorií lidí – poskytována zvláštní ochrana. Zvýšená ochrana zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky.
- sociální práva občanů ve stáří a dalších situacích – upravuje především přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří.
- ústavní základ zdravotní péče – vztahuje se na systém veřejného pojištění.
- ústavní garance rodiny – zvýšená právní ochrana dětí a mladistvých. Zásada stejných práv dětí narozených v manželství i mimo něj, zákaz diskriminace nemanželských dětí.
- ústavní základy vzdělání – bezplatné vzdělávání je zaručeno jen na základních a dále na státních středních školách. Stanovena povinnost určité školní docházky.
- ústavní základ tvorby a přístupu ke kultuře
- ústavní základ životního prostředí – právo jednotlivce na příznivé životní prostředí. Nikdo nesmí při výkonu svých práv poškozovat či ohrožovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody, ...

5. Právo na soudní a jinou právní ochranu

Organizace soudnictví je budována tak, aby byla nejen dostupná k rozhodování sporů, ale aby bylo možné taktéž přezkoumávat rozhodnutí jednoho soudu soudem druhým. Ústavní systémy

však současně zakládají principy, na jejichž základě soudy jednají tak, aby bylo možné zjistit skutečnou pravdu, tedy vinu či nevinu, existenci práva nebo jeho neexistenci.¹¹

- především právo domáhat se svého práva před nezávislými soudy, právo na právní pomoc v řízení před soudy, právo na zajištění určitých procesních zásad v řízení před soudy – rovnost účastníků, právo odepřít výpověď, právo na tlumočnicka, ...

---

¹¹ Klíma, K.: Teorie veřejné moci (vládnutí), ASPI Publishing, Praha 2003, str. 235, ISBN 80-86395-78-2

2.2. Listina základních práv a svobod Evropské unie

Charta základních práv a svobod Evropské unie byla vyhlášena na summitu v Nice dne 7. prosince 2000. její text byl zpracován zvláštním konventem, který byl složený z 56 zástupců zemí z celé Evropy. Tato charta se měla stát základem pro budoucí evropskou ústavu.

Strukturou se podobá LZPS, v jejím úvodu nalezneme též preambuli, následně v jednotlivých hlavách jsou jednotlivá ustanovení týkající se základních práv a svobod občanů Evropské unie.

Hlava I.

Důstojnost – lidská důstojnost, právo na život, právo na nedotknutelnost lidské osobnosti, zákaz mučení a nelidského či ponižujícího zacházení anebo trestu, zákaz otroctví a nucené práce (čl. 61 – 65)

Hlava II.

Svobody – právo na svobodu a bezpečnost, respektování soukromého a rodinného života, ochrana osobních údajů, právo uzavřít manželství a právo založit rodinu, svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, svoboda projevu a informací, svoboda shromažďování a sdružování, svoboda umění a věd, právo na vzdělání, právo svobodné volby povolání a právo pracovat, svoboda podnikání, právo na vlastnictví, právo na azyl, ochrana v případě vystěhování, vyhoštění nebo vydání (čl. 66 – 79)

Hlavy III.

Rovnost – rovnost před zákonem, zákaz diskriminace, kulturní, náboženská a jazyková rozmanitost, rovnost žen a mužů, práva dítěte, právo starších osob, začlenění osob se zdravotním postižením (čl. 80 – 86)

Hlava IV.

Solidarita – právo pracovníka na informování a na projednávání v podniku, právo na kolektivní vyjednávání a akce, právo na přístup ke službám zaměstnanosti, ochrana v případě neoprávněného propuštění, slušné a spravedlivé pracovní podmínky, zákaz dětské práce a ochrana mladých lidí při práci, rodinný a pracovní život, sociální

zabezpečení a sociální pomoc, ochrana zdraví, přístup ke službám obecného hospodářského zájmu, ochrana životního prostředí, ochrana spotřebitele (čl. 87 – 98)

Hlava V.

Občanská práva – právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu, právo na řádnou správu, právo na přístup k dokumentům, Evropský veřejný ochránce práv, petiční právo, volný pohyb a pobyt, diplomatická a konzulární ochrana (čl. 99 – 106)

Hlava VI.

Soudnictví – právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces, presumpce nevinny a právo na obhajobu, zásady zákonnosti a přiměřenosti trestných činů a trestů, právo nebýt dvakrát trestně stíhán nebo trestán za stejný trestný čin (čl. 107 – 110)

Hlava VII.

Obecná ustanovení upravující výklad a použití listiny – oblast použití, rozsah a výklad práv a zásad, úroveň ochrany, zákaz zneužití práv (čl. 111 – 114)

2.3. Veřejný ochránce práv

Hovoříme-li o lidských právech a základních svobodách, měli bychom se zmínit i o jejich ochraně, která je poskytována nejen zárukami právního demokratického státu¹², ale i prostřednictvím institutu „*Veřejného ochránce práv*“.

Veřejný ochránce práv byl zřízen na základě zák. č.349/1999 Sb., existuje v řadě demokratických ústavních systémů, kde vystupuje v situacích, kdy došlo k závažnému porušení soukromoprávní pozice člověka a občana.

Působnost veřejného ochránce práv je dosti široká – vztahuje se na:

- ministerstva a jiné správní úřady,
- Českou národní banku,
- Policii ČR,
- Veřejné zdravotní pojišťovny, ...

Z jeho působnosti jsou vyňaty zákonem:

- Parlament a vláda České republiky,
- prezident České republiky,
- státní zastupitelství a soudy,
- NKÚ, ...

Ombudsman je volen na funkční období šesti let Poslaneckou sněmovnou, které je z výkonu své funkce taktéž odpovědný. Ochráncem může být zvolen kdokoliv, kdo splňuje podmínky pro zvolení do Senátu. Odvolán může být jen za zákonem stanovených podmínek (neslučitelnost funkce, ohrožení nezávislosti a nestrannosti funkce, ...).

V případě ohrožení svých práv se může na ombudsmana obrátit kdokoliv a to buď písemnou formou nebo ústně. Tento úkon není zpoplatněn.

V rámci svého šetření může vstupovat do veškerých prostor kontrolovaných úřadů, a to i bez předchozího oznámení, může nahlížet do spisů, klást otázky. Kontrolované úřady jsou při šetření povinny k součinnosti.

V případě zjištění nedostatků či porušení právních předpisů postupuje ombudsman následovně:

---

¹² Viz. str. 12 – právo na soudní a jinou právní ochranu

- 1) vyzve úřad, aby se k jeho zjištění ve lhůtě 30 dnů vyjádřil,
- 2) pokud úřad k jeho odpovědi zjistí, že opatření jsou dostatečná, vyrozumí o tom stěžovatele i úřad,
- 3) jinak ochránce sdělí písemně své závěrečné stanovisko úřadu a stěžovateli včetně opatření k nápravě.¹³

Ochránce může navrhnout zejména tato opatření k nápravě:

- 1) zahájení řízení o přezkoumání rozhodnutí, úkonu nebo postupu úřadu,
- 2) provedení úkonů k odstranění nečinnosti,
- 3) zahájení disciplinárního nebo obdobného řízení,
- 4) zahájení stíhání pro trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt,
- 5) poskytnutí náhrady škody nebo uplatnění nároku na náhradu škody.¹⁴

Evropský ombudsman

Právo občanů obracet se na ombudsmana se svými stížnostmi je zaručeno i v rámci EU, a to podle čl. 21 SEU a čl. 195 SES. Právo obrátit se na Evropského ombudsmana má každý občan, který má bydliště v členském státě EU (u právnických osob je rozhodující sídlo).

---

¹³ Klíma, K.: Ústavní právo, 1. vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda, PELHŘIMOV 2002, str.406, ISBN 80-86473-20-1

¹⁴ Klíma, K.: Ústavní právo, 1. vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda, PELHŘIMOV 2002, str.406, ISBN 80-86473-20-1

3. Právní principy

Co jsou právní principy, v čem spočívá jejich důležitost – to jsou otázky, které si kladlo několik desítek, možná stovek známých právníků, filozofů od dob starého Říma až po současnost. Můžeme mezi ně zařadit Aristotela, Rousseaua, Hobbese, Lockeho, Hegela, Habermase,....., Dworkina či Alexyho v současnosti.

Jejich důležitost nepochybně souvisí se základní lidskými právy, a budeme-li se zabývat základními lidskými právy, dojdeme k mnoha různým teoriím, ať již k historickým, filozofickým, sociologickým, k teoriím, které provázely jejich vznik, ...Záleží jen na našem úhlu pohledu.

Obecné právní principy můžeme označit jako základní zásady, na nichž je vybudováno každé odvětví právní vědy. Nejsou však považovány za pramen práva. Prošly staletým vývojem právní kultury, některé z těchto principů byly již formulovány klasickými římskými právníky.

Jiné jsou produktem právního vývoje od počátků konstitucionalismu, uznání lidských práv, od prosazení zásady rovnosti všech občanů před zákonem a veřejnou mocí a od formování právního státu.¹⁵

---

¹⁵ Boguszak, J.: Teorie práva, Kodex Bohemia, Praha 1997, str. 238, ISBN 80-85963-38-8

3.1. Právní stát

Lidská práva a svobody bezpochybně souvisí i s právním státem, tedy státem, který je úzce spjat se zákonností, tedy s takovým způsobem tvorby práva, jeho aplikace a interpretace, kdy se státní moc sama omezuje.

Jeho prvotní zárodky nalezneme již u starověkých řeckých filosofů Platóna a Aristotela. Trvalo ovšem pěknou řádku let, než se objevil samotný pojem „právní stát“ . Poprvé se s ním setkáváme v německé právní literatuře 19. století – Rechtsstaat. Po druhé světové válce je kladen zvýšený důraz na dodržování lidských práv a především na jejich ochranu.

V právním, demokratickém státě je nositelem státní moci lid.

Soudobý demokratický právní stát je legitimován nejen legalitou, ale i naplňováním zásady suverenity lidu, jakož i koncepcí lidských práv. Právní stát je možno vymezit jako stát, ve kterém se uplatňuje legalita, a to i vůči orgánům státu a dalším orgánům veřejné moci, resp. Stát, ve kterém se metoda legality nedílně spojuje s jeho demokratickým charakterem, tj. s ideou suverenity lidu, principem dělby moci a koncepcí nezadatelných lidských práv.¹⁶ Princip právního státu vychází tedy v první řadě z priority občana před státem, a tím tedy i z priority základních občanských a lidských práv a svobod.

Základní rysy právního státu:

- vázanost státu právem
- lidská práva
- dělba moci
- demokratický charakter státu

Vázanost státu právem – soudobé právo vychází ze tří legitimizačních zdrojů, jsou jimi:

- Vůle lidu. Vykonávaná lidem a jím zvolenými zástupci. Lidská práva a základní svobody jsou nadřazeny jak vůli lidu přímo uplatňované, tak i zprostředkované volbou zástupců. Pro zabezpečení demokracie je nutné takové omezení moci

---

¹⁶ Gerloch, A.: Teorie práva, 2. rozšířené vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda, PELHŘIMOV 2000, str. 193, ISBN 80-86473-04-X

zastupitelského orgánu, které znemožní zástupcům konzervovat mocenskou pozici nedemokratickými metodami, zákonodárným zdeptáním lidských práv.¹⁷

- Hodnotová orientace – vychází ze svobody a rovnosti. Důležitá jsou nezadatelná práva a jejich uznání jako východiska pro právní stát. Svoboda a rovnost může být zajištěna jen pomocí práva a zákonnosti. Svobodou jako takovou, rozumíme sféru zbavenou donucení. Právo je sice ve své podstatě prostředkem donucení, ale zároveň klade na druhé straně meze takového donucení. Právo se tedy snaží o poskytnutí určité jistoty, že nikdo nebude nucen nekonat to, co právní normy nezakazují.
- Princip legality (zákonnosti) – právní normy se musí dodržovat v tvorbě i aplikaci.¹⁸ Princip legality má tedy dva základní požadavky, jednak vyžaduje, aby relevantní společenské vztahy byly regulovány právem a za druhé vyžaduje zachování práva. Ve státě se uplatňuje zákonnost, jestliže státní moc zabezpečuje jednak právní regulaci relevantních společenských vztahů, jednak realizaci práva. Legální jsou vztahy a chování, které jsou v souladu s platným právem, ilegální ty, které jsou s ním v rozporu. Při hodnocení z hlediska legality se vztahy a chování měří právě jen platným právem.¹⁹

V případě, že by jedna z výše uvedených složek chyběla, nemůžeme již hovořit o právním státu jako takovém. Nicméně jejich plnění není zcela ideální v žádném státě. Vázanost státu právem se vztahuje i na mezinárodní právo, je však na každém státě, jak dalece připustí vnitrostátní závaznost mezinárodních právních norem.

Lidská práva – viz. kapitola I.

Dělbá moci – v České republice je dle Ústavy státní moc odvozena od lidu a je vykonávána třemi různými mocemi – mocí zákonodárnou (parlament), výkonnou (prezident, vláda) a soudní (soustava nezávislých soudů).

Demokratický charakter státu – vychází v podstatě ze tří předchozích uvedených atributů právního státu. Právní stát nemůže mít jinou než demokratickou formu státu. Zvláště po válce začal být kladen vyšší důraz na demokratický charakter státu, vytvoření mechanismů jeho

---

¹⁷ Boguszak, J.: Teorie práva, Kodex Bohemia, Praha 1997, str. 170, ISBN 80-85963-38-8

¹⁸ Gerloch, A.: Teorie práva, 2. rozšířené vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda, PELHŘIMOV 2000, str. 198, ISBN 80-86473-04-X

¹⁹ Boguszak, J.: Teorie práva, Kodex Bohemia, Praha 1997, str. 157, ISBN 80-85963-38-8

ochrany a na dodržování lidských práv, byla umožněna soutěž politických stran, která se nám promítá prostřednictvím voleb, ...

Doktrína právního státu vznikla historicky (tzv. Rechtsstaat) a doznala svého vývoje. V užším slova smyslu je chápána jako doktrína, v níž stát dává právo a je tímto právem především on samotný vázán.²⁰

Současné pojetí právního státu tradované zejména v postsocialistických zemích je vyvoláno snahou po obnově regulativní funkce práva a jeho autority v občanské společnosti. Proto také charakteristiky pojmu právní stát spíše svědčí extenzivnímu pojetí doktríny. Z teoretického hlediska lze vymezit atributy právního státu v jeho současném moderním pojetí. Právní stát charakterizují tyto principy:

- právo reguluje, vytváří meze, v nichž je dovoleno vše, co není zakázáno (arg. č 2 odst. 4 Ústavy),
- stát je vázán svými zákony a může jen to, co mu ústava nebo zákon výslovně ukládají (čl. 2 odst. 2 Listiny)
- ústavní systém je založen na dělbě moci, vylučující usurpaci moci jedinou z nich (srov. koncepcí hl. 2 až 4 Ústavy), - v ústavním systému existuje nezávislá soudní moc, povoláná k ochraně ústavnosti, práv a k rozhodování o vině a trestu za trestné činy (viz hl. 4 Ústavy, resp. hl. 5 Listiny)

Doktrína právního státu tudíž předpokládá, že existuje v daném státě moderní a demokraticky vytvářený právní řád a současně též existuje mechanismus uplatňování kontroly práva (zejména zabezpečované soustavou obecného, správního a ústavního soudnictví). Lze říci, že Ústava České republiky vytváří normativní a hmotněprávní základy pro naplnění koncepce právního státu.²¹

---

²⁰ Klíma, K.: Ústavní právo, 1. vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda, PELHŘIMOV 2002, str. 245, ISBN 80-86473-20-1

²¹ Klíma, K.: Ústavní právo, 1. vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda, PELHŘIMOV 2002, str. 245,246 ISBN 80-86473-20-1

3.2. Právní principy

Právní principy bychom mohli označit za jakási pravidla, která tvoří určitý základ právního řádu či právního odvětví. Tvoří základy jednotlivých právních kultur. Jedná se o určité vůdčí zásady na nichž je postaven celý právní systém jako celek, stejně tak jako jednotlivá právní odvětví. Vedle právních norem jsou nejvýznamnější součástí objektivního platného práva. Stejně jako právní normy mají preskriptivní charakter, nicméně se však od právních norem odlišují.

Těmito rozdíly jsou:

- vyšší míra obecnosti než normy – stanoví v té nejobecnější formě právní postup, kterým se normy (a procesy jejich interpretace a aplikace) řídí. Z právních principů nevyplývají bezprostředně práva a povinnosti finálním recipientům právních norem. Z hlediska tvorby práva představují obecné regulativní ideje, které musí normotvůrce dodržet hlediska axiologické a teleologické konzistence právního řádu. V obdobném smyslu se používají při řešení obtížných právních případů zvláště vyššími soudy, kdy je třeba posoudit relevanci mezi konkrétní právní úpravou a jejími principiálními východisky. V podmínkách kontinentálního typu právní kultury je tato úloha svěřena ústavním soudům, resp. obdobně nazvaným soudním orgánům ochrany ústavnosti, které mohou i kvalifikovaným způsobem zasáhnout do právního řádu, mají-li za to, že normativní právní úprava v určité věci není konzistentní s právními principy, z nichž má vycházet. Právní principy však musí respektovat při interpretační a aplikační činnosti všechny soudy a ostatně i správní úřady, státní zástupci apod. Podstatná část z nich je explicitně stanovena na ústavní úrovni a hovoří se někdy o prostupování ústavních principů celým právním řádem.²²
- neplatí pro ně logické vztahy – právní principy mohou mít a nezřídka mají kontradiktorní charakter. Zatímco dvě normy, které stanoví, že chování *a* je zakázáno a chování *non a* je rovněž zakázáno, považujeme za logicky neslučitelná, pro právní principy toto neplatí. Protože právní principy jsou úzce spjaty s určitými, pro právo významnými hodnotami, které nutně, z povahy věci nejsou

---

²² Gerloch, A.: Teorie práva, 2. rozšířené vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda, PELHŘIMOV 2000, str. 28, ISBN 80-86473-04-X

vždy v plném rozsahu slučitelné, uplatňuje se při jejich použití *metoda vyvažování*, opírající se o princip proporcionality.²³

Metoda vyvažování spočívá v tom, že pokud dva principy vedou k odlišným závěrům, je na soudci, aby posoudil relativní význam každého z principů a posléze rozhodl, který z principů je v konkrétním případě významnější a bude tedy v dané situaci uplatněn.

Právní principy existují nezávisle na lidské vůli, prolínají se v podstatě celým právním řádem. Někdy bývají řazeny mezi prameny práva, neobsahují však konkrétní pravidlo chování. Mohou být vyjádřeny přímo v právním předpisu, v platných právních normách, stejně tak se však může jednat o pravidla nepsaná, nicméně slouží ke splnění jednotného cíle, kterým je dosažení spravedlnosti. Jedná-li se o právní řády různých zemí stejného typu právní kultury, jsou mnohé právní principy společné. V mezinárodním a v evropském právu jsou stěžejní právní principy vyloženy v judikatuře mezinárodních soudů, Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, Evropského soudního dvora a soudu první instance se sídlem v Luxemburku a Mezinárodního soudního dvora jež sídlí v Haagu. Podíváme-li se do historie, nalezneme formulace některých právních principů již u klasických římských právníků a jejich nástupců.

Můžeme je dělit na:

- *pozitivní*, které jsou výslovně formulovány v textu pozitivního práva
- *implicitní*, které jsou vyjádřené nepřímo
- *extrasystémové*, které nejsou přímo součástí právního systému, ale jsou s ním spjaty vzhledem k vymezení systému práva

Nejdůležitější rolí právních principů je jejich role v procesu legislativním a v procesu aplikace práva, tedy v případech, kdy jsou v zákonech jakési mezery – může se jednat o nejednoznačnou interpretaci určitého pojmu apod., a právní principy přispívají v těchto případech k vyplňování mezer v právu.

Další velmi významnou roli sehrávají při obsahovém vyplňování abstraktních pojmů, které byly užity v právních předpisech, přitom se nejedná o nekompletnost zákona v právěm slova smyslu, ale o situace zákonem předvídané (zvláštní mezery), které by mělo být

---

²³ Gerloch, A.: Teorie práva, 2. rozšířené vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda, PELHŘIMOV 2000, str. 29, ISBN 80-86473-04-X

teoreticky možné metodologicky vyřešit na bázi konkrétního zákona. Lze tedy shrnout význam právních principů:

- jednak plní roli *interpretační*, buď určují určitý způsob výkladu norem nebo jej naopak vylučují
- plní funkci *derogační a verifikační* v tom smyslu, že potvrzují nebo vylučují použití určité normy
- a v poslední řadě plní tedy funkci *doplňující* tím, že vyplňují mezery v právu.

Z jiného hlediska můžeme právní principy rozdělit na:

1. *tradiční*, které nalezneme téměř ve všech právních systémech

- audiatur el altera pars
- nemo iudex sine actore
- nemo iudex in causa sua
- neminem leadere
- pacta sunt servanta

2. *moderní*, které jsou uplatňovány od 18. století a stále nově doplňovány

- ignorantia legis non excusat
- zásada předvídatelnosti práva
- zásada enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí
- zásada rovnosti před zákonem
- zásada legální licence
- zásada přiměřenosti
- zásada proporcionality
- ...

Další dělení právních principů je možné stejně tak jako u právních norem na *hmotněprávní* (zásada legální licence, zásada nullum crimen, nulla poena sine lege, ...) a na *procesněprávní* (nemo iudex in causa sua, nemo iudex sine autore, ...). Mohlo by být použito i dělení právních principů na principy *universální*, které platí pro všechna právní odvětví a na *právní principy platné jen v určitých právních odvětvích*, např. v trestní právu.

Od minulosti do současnosti proběhlo několik pokusů, které měli za úkol sestavit sjednocenou úpravu právních principů, tedy jakýsi katalog. Bylo dosaženo však jen částečného úspěchu, neboť vzhledem k hlavní vlastnosti právních principů, kterou je jejich *neurčitost*, se tyto buď vzpírají výslovné formulaci nebo v nich i po jejich výslovné formulaci zůstane mnoho nejasného a nejednoznačného. Nicméně i tak jsou tyto pokusy hodnoceny jako významné a jejich explicitní zakotvení v platném právu přispívá ke sbližování právních kultur.

Někdy se hovoří nejen o katalogu základních právních principů, ale i o pyramidě právních principů, která byla vytvořena podle jejich míry obecnosti, přičemž vrchol pyramidy je tvořen nejobecnějšími právními principy, na nižších stupních se nacházejí právní principy úměrně nižšímu stupni své obecnosti.

Existuje ovšem několik právních principů, které se od ostatních odlišují tím, že jsou považovány za nezrušitelné v mezích práva daného typu právní kultury. Jde o právní principy bez kterých by právo již nebylo zcela funkční, respektive nebylo by právem ve smyslu daného typu právní kultury. V případě, že by byly zrušeny, překročil by zákonodárce jejich zrušením meze regulovatelnosti vztahů a taktéž by byla narušena efektivnost normativního právního systému do té míry, že by hrozilo rozpadem celé soustavy právem regulovaných společenských vztahů.

K těmto *nezrušitelným* principům řadíme:

- i. *Ignorantia legis non excusat* – neznalost zákona neomlouvá
- ii. *Pacta sunt servanda* – smlouvy mají být dodržovány
- iii. *Nemo ultra posse obligatur* – k nemožnému není nikdo zavázán
- iv. ....

K výše uvedeným právním principům lze jen říci, že by bylo až hloupé požadovat plnění nemožného, které by však bylo právně závazné a porušení této povinnosti by bylo sankcionováno. Stejně tak by došlo k narušení soukromého práva, pokud by byl zrušen princip týkající se dodržování ujednaných smluv (může být pouze omezen, např. podmínka písemnosti u konkrétní smlouvy). Princip, že neznalost zákona neomlouvá, je založen na určitém předpokladu, že každý jedinec může a měl by znát platné právo, jde o princip bez něhož nemůže právo fungovat.

Naše právo zná však i moderní právní principy, zformulované teprve v době nedávné, jsou označovány jako principy právního státu a vyjádřeny v Ústavě ČR stejně tak jako v LZPS. Jejich platnost je neomezená, jedná se např o: *Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, mezích a způsoby, které stanoví zákon, nebo každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá*, atd.

4. Lidská práva jako právní princip

4.1. Robert Alexy

*„Principy jsou příkazy k optimalizaci
v relaci k právním a skutkovým možnostem“*

Robert Alexy (*1945), je jedním z nejvlivnějších německých a vůbec evropských právních filozofů, který se věnuje výkladu práva jako takového. Vystudoval právní vědu a právní filozofii. Velmi výrazně se opírá o Dworkinovu teorii právních principů. Nejznámějším jeho dílem je: „Theorie der Grundrechte“ – Teorie základních práv. V současné době působí jako profesor na univerzitě v německém městečku Kiel.

Nejznámější Alexyho dílo „Teorie základních práv“ navazuje na Dworkinovu teorii právních principů. Jeho největší zásluha tkví v tom, že převedl Dworkinovu teorii právních principů do systému kontinentálního práva. Alexy stejně tak jako Dworkin zastává názor, že je nutné rozlišovat principy od pravidel při jejich kolizi. U pravidel musí v případě jejich sporu jedno ustoupit, není možné, aby platilo zároveň pravidlo A s pravidlem B. Naproti tomu u principů dochází k jejich vzájemnému poměřování, je uplatněn princip, který převažuje, avšak na druhé straně co nejméně narušuje protichůdný princip, takže jsou vlastně v určitém poměru uplatněny oba principy.

Jsou ale i protichůdné reakce ze strany Alexyho na Dworkinovu teorii.

Podle Alexyho je mezi pravidly a principy buď pouze obsahový rozdíl (to nazývá slabým odlišením), nebo rozdíl kvalitativní, spočívající v odlišné logické struktuře (silné odlišení).

V přehledu uvádí Alexy řadu příkladů slabého odlišení:

- a) podle jejich původu,
- b) podle explicitnosti hodnotového obsahu,
- c) podle morálního obsahu nebo vztahu k ideji práva,
- d) podle vztahu k nejvyššímu zákonu,
- e) podle významu pro právní řád,
- f) podle jistoty jejich poznání,
- g) podle všeobecné platnosti nebo přítomnosti v různých právních řádech.²⁴

Jako příklady silného odlišení uvádí tyto rozdíly:

- a) zda jsou důvody pro pravidla, nebo pravidly samými,
- b) podle předmětu úpravy – zda jsou pravidly argumentace, či pravidly chování.²⁵

Alexy nabízí vlastní odlišení pravidel od principů. Pravidla jsou pro něj charakteristická tím, že jsou buď splněna zcela, nebo nejsou splněna vůbec. *Principy* jako takové považuje za *příkazy k optimalizaci*, které zcela nepředpokládají, že má být vše dle nich v úplném rozsahu splněno a to jak po právní tak i faktické stránce. Ale požadují, aby to bylo realizováno v co nejvyšší reálné možné míře. Vzhledem k tomu, že tedy považuje právní principy za příkazy k optimalizaci, není možné, aby mezi principy existovaly vztahy jakési nadřazenosti jednoho principu nad druhým. Principy je vždy nutno poměřovat, a při tomto úkonu se užije zásady proporcionality.

Vezmeme-li v úvahu výše uvedené, není dle Alexyho tedy ani principem princip *nulla poena sine lege*, neboť tento vyžaduje plnění absolutní, nikoliv jen částečné.

V mnoha ohledech Alexy kritizuje Dworkinovo pojetí právních principů. Nepřijímá jeho teorii jako celek, nýbrž jen částečně. Absolutně nesouhlasí s Dworkinovou tezí *one right answer*, tedy možností jedné správné odpovědi neboli jediného správného výkladu. Dle

---

²⁴ Wintr, J.: Říše principů, Obecné a odvětvové principy současného českého práva, Karolinum, Praha 2006, str. 58, ISBN 80-246-1246-1

²⁵ Wintr, J.: Říše principů, Obecné a odvětvové principy současného českého práva, Karolinum, Praha 2006, str. 58, ISBN 80-246-1246-1

Alexyho není možné dospět pouze k jednomu správnému řešení, existuje více variant z nichž se snažíme vybrat co nejrozumnější řešení, které je zároveň přezkoumatelné.

Stejně tak, kritizuje Alexy Dworkinovu teorii právních principů, kde Dworkin tvrdí, že pravidla se uplatňují způsobem všechno nebo nic, což znamená, že pravidlo buď platí nebo neplatí. Nicméně tento způsob nelze využít či uplatnit u právních principů. Stejně tak Alexy odmítá vztažení principů pouze na takové normy, které mohou být důvodem individuálních práv.

Alexy vychází z diskursivní teorie Jürgena Habermase. Podle Alexyho je úkolem teorie právní argumentace

- a) vytvořit metodologická pravidla, která určí, zda určité normy či pravidla zavazují, zda jsou součástí právního systému a
- b) zkoumat, zda a v jakém rozsahu lze rozhodování obtížných případů podřídit racionální kontrole,

systém zaručující ve všech případech zjištění jediného správného výsledku není totiž podle Alexyho možný.²⁶

V návaznosti na Habermasovo učení Alexy pak formuluje čtyři postuláty procedurální praktické racionality. Požadována jest co nejvyšší míra:

- jazykové a pojmové jasnosti,
- empirické informovanosti,
- způsobilosti k zevšeobecnění a
- nezátíženosti předsudky.²⁷

Za jeden ze základních problémů považuje Alexy vyvážení principu rozhodovací pravomoci demokraticky legitimovaného zákonodárce a materiálních ústavních principů. Každý materiální ústavní princip, především norma formulující základní právo, je totiž omezením pravomoci zákonodárce. Alexy dospívá k závěru, že konstitucionalismus jako právní systém umožňuje nejvyšší stupeň realizace praktického rozumu.²⁸

---

²⁶ Wintr, J.: Říše principů, Obecné a odvětvové principy současného českého práva, Karolinum, Praha 2006, str. 59, ISBN 80-246-1246-1

²⁷ Wintr, J.: Říše principů, Obecné a odvětvové principy současného českého práva, Karolinum, Praha 2006, str. 60, ISBN 80-246-1246-1

²⁸ Wintr, J.: Říše principů, Obecné a odvětvové principy současného českého práva, Karolinum, Praha 2006, str. 60, ISBN 80-246-1246-1

Budeme-li se zabývat dále Alexym a jeho teorií základních práv, zjistíme, že se nezajímal pouze o vymezení pojmu právního principu, či základních práv, ale zabývá se i porovnáním principů a hodnot, které podle něj mají též společné kořeny a vše je jen otázkou jejich výkladu. Principy a hodnoty se z jeho pohledu odlišují jen z hlediska jejich deontologického a axiologického charakteru.

Nicméně společnými znaky obou koncepcí, jak Dworkinovo, tak Alexyho zůstává to, že vymezují principy pouze rozdílem povahy logického sporu a odmítají obsahové odlišení norem a principů.

4.2. Ronald Dworkin

„Žijeme v právu a z práva. Právo nás dělá tím, čím jsme: občany, zaměstnanci, lékaři, manželkami a majetníky. (...) Jsme poddaní říše práva, i když diskutujeme, co z toho pro nás plyne.“

Donald Dworkin (*1931) je americkým právním filozofem a představitelem politické filozofie. V současné době působí jako profesor na Univerzitě College London a na univerzitě New York.

Je radikálním zastáncem lidských práv, právo je z jeho pohledu potřeba rozvíjet a interpretovat. Popírá souvislost práva a morálky, taktéž odmítá pozitivistické pojetí práva. Podle jeho teorie vychází právo z každého jednotlivého člověka, které při svém vývoji a výkladu s morálkou souvisí. Právní teorie by měla především posloužit k tomu účelu, aby pomohla soudcům při jejich rozhodování a nalezení nejlepšího řešení pro všechny zúčastněné.

Dworkinova teorie právních principů jím byla zformulována jako argumentační instrumentarium kritiky Hartovy právně pozitivistické koncepce. Do věčné diskuse mezi právním pozitivismem a iusnaturalismem vnesla nový argument, který lze označit jako argument strukturální. Jeho obsahem je teze, podle níž právními principy jsou i ty principy, jež nemají dostatečnou institucionální podporu (tj. nejsou zakotveny v ústavě, zákonech, právních obyčejích nebo doktríně), avšak protože jsou součástí politické nebo společenské morálky, platí v důsledku svého obsahu. Dworkin dále do rámce právní argumentace řadí i

vyloučení těch principů z platnosti, jež na základě ústavy systému nebo z hlediska základních mravně politických principů vypadávají jako legitimní důvody soudcovského rozhodování.²⁹

Dworkin vystupuje jako reformátor právní teorie a kritik právního pozitivismu. Dworkinova kritika pozitivismu spočívá v tom, že model systému norem považuje za jednostranný a nedostatečný. Podle něj, *„když právníci uvažují o právech a povinnostech, především v těch složitých případech (hard cases), kde se problémy s těmito pojmy zdají být nejakutnější, uplatňují kritéria (standards), které nefungují jako normy, ale odlišně jako principy, politické direktivy nebo jiné druhy kritérií“*.

Podle Dworkina se právní normy aplikují způsobem vše nebo nic, zatímco pro principy je charakteristické, že se vyvažují. Pokud dva principy vedou k odlišným závěrům, soudce musí posoudit relativní význam každého z nich a rozhodnout, který princip je v konkrétním případě významnější. Normy podle něho takovou vlastnost nemají, pokud existuje rozpor mezi dvěma normami, pouze jedna z nich může být platná. Lze tedy říci, že normy jsou buď platné, nebo neplatné, či naproti tomu o principech hovoříme jako o závažných a o méně závažných.

Dle Dworkina tudíž rozdíl mezi právními pravidly a principy je rozdílem logickým. Tento rozdíl spočívá za prvé v aplikaci pravidel způsobem všechno nebo nic, čili pokud jsou dány subsumpční podmínky aplikace pravidla, pak pravidlo buď platí nebo neplatí. Uvedený způsob aplikace však nelze dle Dworkina použít u principů. Z toho dovozuje druhý rozdíl mezi pravidly a principy, a to dimenzi důležitosti, resp. významu, přičemž pravidla tuto dimenzi mít nemají. Tento rozdíl pak dokumentuje na příkladu kolize mezi principy a konfliktu mezi pravidly: v případě kolize principů se stává tím rozhodujícím ten z nich, jenž má větší důležitost, přičemž druhý z principů s menší důležitostí v důsledku tohoto neztrácí svoji platnost. V případě konfliktu mezi normami (tj. normativního sporu) však platí pouze jedno v konfliktu stojící pravidlo.³⁰

Dworkin tvrdí, že právní systém jako celek je tvořen z tří prvků, tj. z norem, principů a politické morálky. Pokud na daný případ se nevztahuje žádná norma, soudce si má při rozhodování pomoci právními principy. Pokud ani principy nejsou dost jasné, má se opřít o institucionalizovanou morálku. *„Právní principy jsou i ty, které nemají dostatečnou*

---

²⁹ Zoubek, V.: Lidská práva, globalizace, bezpečnost, Aleš Čeněk, Plzeň 2007, str. 144, ISBN 978-80-7380-026-0

³⁰ Zoubek, V.: Lidská práva, globalizace, bezpečnost, Aleš Čeněk, Plzeň 2007, str. 145, ISBN 978-80-7380-026-0

*institucionální podobu, avšak platí v důsledku svého obsahu, protože jsou součástí společensky platné obecné morálky.*³¹

Dworkin je zastáncem názoru, že jsou rozdíly i mezi principy a pravidly:

- pravidla jsou tříděna dle své důležitosti,
- pravidla se uplatní vždy, dojde-li k naplnění určitých podmínek,
- pravidla, která jsou ve vzájemném rozporu, se vylučují, nemohou platit obě zároveň, buď platí jedno nebo druhé, principy se vzájemně nevylučují.

Právo tedy není jen soubor právních norem, nýbrž obsahuje i právní principy, tj. principy figurující v nejfundovanější teorii práva, jakou lze jako ospravedlnění explicitních právních a institucionálních pravidel příslušné jurisdikce předložit.³²

Stejně tak věří Dworkin v existence pouze jediného možného správného řešení – „*One right answer*“. Význam jediné správné odpovědi v právu je zřejmý – jasné odlišení jednání protiprávních od jednání v souladu s právem je nutnou podmínkou právní jistoty.³³

Nejnámější dílo: „*Taking Rights Seriously*“ - *Když se práva berou vážně* (1978), další tvorba např. *Říše práva* (1986), *Záležitost principů* (1985), atd.

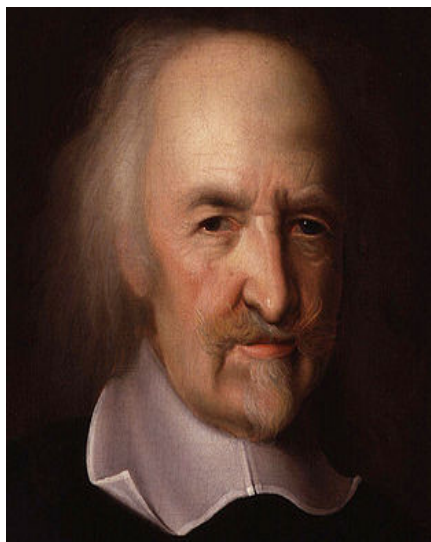
³¹ Gerloch, A.: *Teorie práva*, 2. rozšířené vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda, PELHŘIMOV 2000, str. 240, ISBN 80-86473-04-X

³² Wintr, J.: *Říše principů, Obecné a odvětvové principy současného českého práva*, Karolinum, Praha 2006, str. 51, ISBN 80-246-1246-1

³³ Wintr, J.: *Říše principů, Obecné a odvětvové principy současného českého práva*, Karolinum, Praha 2006, str. 55, ISBN 80-246-1246-1

4.3. Další významní představitelé

4.3.1. Thomas Hobbes (5.4.1588 – 4.12.1679)

„... nečiň jiným to, co nechceš, aby jiní činili Tobě...“

Jedná se o anglického filozofa, který proslul především svými pracemi ohledně politické filozofie. Hobbes uvažoval o přirozených základech práva, jím formulované přirozené zákony lze chápat jako principy, na nichž je postaven každý systém pozitivního práva.

Je jedním z teoretiků společenské smlouvy. Přirozené zákony popisuje jakoby předpisy zdravého rozumu, na nichž chtěl vystavět společenskou smlouvu. Jeho dílo „*Leviathan*“ bylo základem pro západní politickou filozofii z hlediska pohledu teorie společenské smlouvy. Vyvinul také některé základy liberálního myšlení – máme na mysli přirozenou rovnost všech lidí, právo jednotlivce, výklad práva v tom smyslu, že ponechává lidem určitou volnost a umožňuje jim činit to, co není zákonem zakázáno. Nicméně na druhé straně neviděl, že mravnost a právo stanovené státem, nejsou ve všech případech identické, ale mohou se také vzájemně od sebe odlišovat.

Je považován za předchůdce moderního filozofického naturalismu. Jeho neznámějšími díly jsou: *Základy přirozeného a politického práva* (1640), *Leviathan* (1657).

4.3.2. Jean Jacques Rousseau (28.6.1712 – 2.7.1778)

„...člověk se rodí svobodný, ale všude žije v okovech...“

Jedná se o francouzského filozofa a spisovatele, jehož dílo výrazně ovlivnilo i Velkou francouzskou revoluci a následný vývoj kolektivistických teorií.

Podstatu jeho učení lze spatřovat v tom, že tvrdil, že lidé se rodí dobří a kazí se teprve vinou společnosti. Požadoval návrat zpět k lidské přirozenosti a svobodě, odtržení od okovů společnosti a nesmyslných řádů.

Je označován jako filozof s velkým „F“, nicméně se jedná o osobu rozporuplnou a kontroverzní. Nesměl vydávat knihy, pořádal však soukromá čtení. Nejznámější díla jsou: *Emil aneb o výchově* (1762), či *Vyznání*, které dokončil na sklonku svého života.

4.3.3. Jürgen Habermas

Jürgen Habermas je představitelem teorie komunikativního jednání, tato teorie tvrdí, že existují dva druhy jednání – komunikativní a instrumentální.

Komunikativní jednání považuje za jednání přirozené a spravedlivé, naproti tomu se instrumentální jednání projevuje více ve sféře reklam a politiky.

Dílo: „*Theorie des kommunikativen Handelns*“

4.3.4. Franz Bydlinski (20.11.1931 – 7.2.2011)

Franz Bydlinski byl rakouským právním teoretikem, jeho nejznámější dílo „*Systém a principy soukromého práva* (1996), je věnováno principům kontinentálního práva. V díle se pokouší o vystižení problémů rakouských principů, které mají mnoho společného s českým právem.

Užívá pojmu vnější a vnitřní systém práva, přičemž vnějším systémem se rozumí členění souboru právních norem za účelem jejich snazšího používání a zpřehlednění. A vnitřním systémem rozumíme axiologický či teleologický řád obecných právních principů.

Bydlinski vychází z tradičního dělení práva na právní odvětví a požaduje splnění tří podmínek:

- a) každé právní odvětví (či pododvětví) se musí vztahovat na dobře ohraničitelnou výšeč reality, musí se od jiných právních odvětví odlišovat předmětem právních vztahů,
- b) dále musí každé právní odvětví vykazovat normativní specifičnost, musí spočívat na určitých specifických principech či kombinacích principů, jež zdůvodňují jeho samostatnost coby právního odvětví,
- c) samostatné postavení právního odvětví musí být obecně účelné.³⁴

Franz Bydlinski prošel jednotlivá právní odvětví, u každého z nich testoval obecnou účelnost odvětví, normativní specifičnost a výšeč reality, hlavním úkolem, na který se přitom zaměřuje, je zdůvodnění právních principů.

---

³⁴ Wintr, J.: Říše principů, Obecné a odvětvové principy současného českého práva, Karolinum, Praha 2006, str. 74, ISBN 80-246-1246-1

Bydliski hledá právněetický základ práva ve fundamentálních právních zásadách, od nichž požaduje vysokou míru obecnosti, dalekosáhlou stabilitu a vztah k tvorbě či aplikaci pozitivního práva. Zabývá se různými politickými a morálními filozofiemi a synkretickou metodou dospívá ke dvanácti fundamentálním zásadám, jimiž jsou:

1. ochrana elementárních osobnostních hodnot (právo na respektování života, zdraví a osobní důstojnosti),
2. svoboda (právo na největší míru osobní a hospodářské svobody, jež je za daných okolností slučitelná se stejnou svobodou všech ostatních),
3. distributivní spravedlnost (při normativním rozdělování a ochraně hodnot a břemen, rizik a příležitostí se má postupovat rovnoměrně podle vhodně stanovených a důsledně uplatňovaných kritérií),
4. existenční minimum (každému člověku je třeba zajistit prostředky nezbytné k životu),
5. princip difference (vybavení méně zvýhodněných skupin hospodářskými hodnotami je třeba zlepšovat přerozdělováním, pokud se tím nezmenshují jejich dlouhodobé vyhlídky a pokud v důsledku přerozdělování není překročeno průměrné rozdělení hodnot),
6. komutativní spravedlnost (každý musí respektovat legitimně vzniklá rozdělení hodnot),
7. právní jistota (právní pozice má být pro každého lehce poznatelná a individuální akty právních orgánů předvídatelné, práva mají být vůči odpůrcům vynutitelná a svévolné použití síly potlačeno),
8. ochrana nabytých práv (aspekt právní jistoty, respekt k nárokům každého na ty hodnoty, které získal v souladu s normativním řádem),
9. ochrana prostřednictvím státní organizace (aspekt právní jistoty, ve společnosti je uznávána nejvyšší pozitivní právní autorita, která má normotvornou pravomoc a reálnou moc k prosazení svých norem),
10. účelnost coby vhodnost právní úpravy (právní normy je třeba tvořit tak, aby byly způsobilými prostředky k uskutečnění svých účelů),
11. účelnost coby užitečnost (obsah právních norem má ve svých následcích vést k většímu užitku všech dotčených než ostatní myslitelné alternativy norem),

12. účelnost coby hospodářská efektivita (při normotvorbě je třeba usilovat o hospodářskou efektivitu, tj. o nezmenšování omezených zdrojů.³⁵

Výše uvedené principy vycházejí z právní jistoty, spravedlnosti a účelnosti. Soubor těchto principů by měl být platný pro celé právo, jsou však znát stopy soukromoprávního zabarvení. Používá dělení na principy a podprincipy. Bydlinski usiluje ve svém díle o popis vnitřního systému práva, o vystižení hodnotového či ideového obsahu práva, jedná se tedy o pojetí materiální, obsahové. Jeho dílo nám poskytuje celou řadu cenných nástrojů a poznatků, výše uvedené principy mají být charakteristické pro daná právní odvětví.

---

³⁵ Wintr, J.: Říše principů, Obecné a odvětvové principy současného českého práva, Karolinum, Praha 2006, str. 75 - 76, ISBN 80-246-1246-1

4.4. Dělení právních principů

Obecné právní principy

- Obecné, nebo-li základní právní principy jsou v postatě základem našeho právního řádu. Prolínají se ve všech oblastech. Postavme do popředí *princip spravedlnosti*, bez kterého by nebylo spravedlivého rozhodnutí. K tomu, aby právo naplnilo svůj účel a mohlo fungovat, je potřeba, aby každý jednotlivec věděl, že je právo je spravedlivé a měl v něj důvěru.
- Na druhém místě bych uvedla *princip rovnosti před zákonem*, který v podstatě navazuje na princip spravedlnosti. Lze z něj dovozovat to, že právo platí pro každého jedince stejně bez rozdílu, každý má nejen stejná práva, ale i povinnosti. Právo již není na straně mocnějšího či urozenějšího tak, jak tomu bývalo v historii, kdy určitá osoba musela náležet k dané skupině, aby jí byl přiznán určitý statut.
- *Zásada právní jistoty* je svou povahou taktéž spojena s výše uvedenými právními principy. Symbolizuje situaci, že každý má právo obrátit se na soud v dobré víře ve své věci a očekávat spravedlivé rozhodnutí bez jakýchkoliv nečekaných a nepředvídatelných zvratů. Do zásady právní jistoty lze zahrnout:
  1. ochranu nabytých práv
  2. zákaz retroaktivity (zpětné účinnosti zákona)
  3. ochranu třetích osob

Principy soukromého práva

Základním představitelem soukromého práva je právo občanské, v jehož rámci jsou regulovány občanskoprávní vztahy a které představují základní zásady soukromého práva.

- *Princip vše je dovoleno, co není výslovně zakázáno* stojí v popředí. Jeho původ nalezneme v Listině základních práv a svobod a uplatňuje se především ve vztazích mezi subjekty občanského práva.

- Na něj navazující *princip autonomie vůle subjektu*, je vyjádřen jako princip smluvní svobody, nikdo nesmí být nucen k určitému jednání. Představuje např. volnost při uzavírání smluv, určení jejich formy a obsahu.
- Typickou zásadou soukromého práva je *zásady rovnosti účastníků*, její podstata spočívá v tom, že nikdo nemůže jednostranně určovat druhému práva či povinnosti.
- *Zásada právní jistoty* závazkovém právu je tato zásada vykládána v tom smyslu, že smlouvy mají být dodržovány. V případě porušení smlouvy, dochází i k porušení práva a tím ke vzniku odpovědnosti u toho, kdo smlouvu porušil. Dále se zásada právní jistoty v občanském právu projevuje v tom, že zákon jednak nepůsobí zpětně a smlouva zavazuje pouze své adresáty.
- *Princip ochrany dobré víry* způsobuje to, že ten, kdo jedná v dobré víře, jedná tedy po právu a tudíž nemůže být poškozen.
- *Princip nikdo nemůže na jiného převést více práv než má sám* – typický pro oblast nabývání vlastnického práva.
- *Princip nikdo nemůže být soudcem ve vlastní věci* - úzce spojena s principem rovnosti.
- *Princip prevence* - jeho formulaci je možno vyložit jako povinnost předcházet ohrožení či porušení práv plynoucích z občanskoprávních vztahů.
- V neposlední řadě je potřeba uvést *princip zákazu zneužití práv*, kdy výkon práv a povinností, které vyplývají z občansko právních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných osob a zároveň nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Principy obchodního práva

Obchodní právo je součástí práva soukromého a pojednává především o vztazích mezi obchodníky a podnikateli. Mezi nejdůležitější řadíme:

- *Zásada svobody podnikání.*
- *Zásada jednotného soukromého práva* – obchodní zákoník nemá komplexní charakter, je zde subsidiarita především občanského zákoníku. Lze tedy říci, že pro obchodní právo platí občanský zákoník všude tam, kde obchodní zákoník nestanoví něco odlišného.
- *Zásada profesionality* – v obchodně právních vztazích je požadována určitá odborná péče, péče řádného hospodáře, profesionalita.
- *Princip transparence* – neboli otevřenosti, např. co se týče obchodního rejstříků – každý má právo do něj nahlížet, pořizovat si výpisky, ...
- *Zásada zákazu zneužití postavení v obchodních korporacích* – určité jednání s cílem znevýhodnit druhou stranu.
- *Princip zákazu dohod narušujících soutěž* – tzv. kartelů.
- *Princip zákazu nekalosoutěžního jednání* – viz. generální klauzule Obch.Z.
- *Princip ochrany důvěry v soukromoprávním styku* – týká se především ochrany práv třetích osob.
- *Princip objektivní odpovědnosti za škodu.*

Principy civilního procesu

Principy, na kterých je postaven civilní proces, vyplývají nejen z Ústavy ČR, ale i z občanského soudního řádu. V případě jejich porušení je zde vždy dán podnět pro opravné řízení. Jsou jimi:

- *Zásada rovnosti účastníků* – princip rovnosti v civilním procesu znamená, že účastníci řízení (strany) mají před soudem rovná práva, aniž by byla jedna nebo druhá strana jakkoliv procesně znevýhodněna. Tato rovnost platí bez ohledu na to, zda je účastníkem

fyzická osoba, právnická osoba nebo stát. Všichni účastníci mají stejnou možnost předkládat soudu potřebné návrhy, vyjádření, navrhopvat důkazy, vyjadřovat se ke všem skutečnostem. V zájmu zachování rovnosti stran musí soud dbát na to, aby žádný z účastníků nebyl v řízení zvýhodněn.³⁶

- *Zásada projednací* – tento princip spatřujeme v tom, že účastníci řízení mají povinnost poskytnout soudu veškeré podklady a údaje týkající se řízení, stejně tak jako označit všechny potřebné důkazy, které slouží k podpoře jejich tvrzení.
- *Zásada dispoziční* – tato zásada je stěžejní zásadou sporného řízení. Její uplatnění znamená, že procesní iniciativa je dána do rukou účastníků, kteří během soudního řízení činí vůči soudu procesní úkony, jež mají nejčastěji podobu návrhů. Žalobce podáním žaloby určuje, zda vůbec soudní spor proběhne a jaký bude jeho předmět. Žalobce může vzít žalobu zpět a zabránit tak vydání soudního rozhodnutí, může také v průběhu řízení svůj návrh měnit, soud je naopak povinen rozhodnout o celém žalobním návrhu tak, jak jej stanovil žalobce a nesmí jej překročit. Výjimky stanoví zákon.³⁷
- *Zásada volného hodnocení důkazů* – soud při rozhodování v dané věci přihlíží ke všemu, co přišlo během soudního jednání najevo, ke všem důkazům v jejich vzájemné souvislosti, stejně tak hodnotí každý důkaz jednotlivě a snaží se o rozhodnutí, ke kterému dospěl podle svého vnitřního přesvědčení. Dle občanského soudního řádu může za důkaz sloužit vše, co přispěje k objasnění věci. Přesná pravidla, jaký důkaz má soudce použít, či jak jej má hodnotit, nejsou nikde stanovena.
- *Zásada rychlosti a hospodárnosti řízení* – spočívá v tom, že věc má být u soudu projednána rychle a hospodárně tak, aby nedocházelo ke zbytečným průtahům v řízení. Soud má povinnost po zahájení řízení postupovat v něm i bez dalších návrhů, a to tak, aby byla věc projednána a rozhodnuta co nejrychleji. Je tedy kladen důraz na efektivnost řízení.

---

³⁶ Švarc, Z. a kol.: Základy obchodního práva, Aleš Čeněk, Plzeň 2006, str. 381, ISBN 80-86898-51-2

³⁷ Švarc, Z. a kol.: Základy obchodního práva, Aleš Čeněk, Plzeň 2006, str. 381 a 382, ISBN 80-86898-51-2

- *Zásada formální pravdy* – znamená v podstatě to, že soud může v konkrétním řízení rozhodovat jen na základě důkazů, skutečností a tvrzení, které mu byly předloženy účastníky řízení, anebo které přišly najevo v průběhu řízení. To, o čem se soud nedozvěděl, nemůže brát při rozhodování v úvahu.
- *Zásada veřejnosti, ústnosti a přímosti* – tyto zásady se vztahují pouze na jednání před soudem.
  1. Zásada veřejnosti spočívá v tom, že řízení má být vždy veřejné, výjimky jsou možné jen na základě zákona. V praxi tedy rozumíme to, že se jednání může u soudu zúčastnit v podstatě kdokoliv. V případě, že dojde k vyloučení veřejnosti z projednání, musí být následně vyhlášen vždy veřejně rozsudek.
  2. Zásada ústnosti – je základem pro důkladnější projednání věci. Spočívá v tom, že soud rozhoduje na základě poznatků, které získal při ústním jednání.
  3. Zásada přímosti – souvisí s výše uvedenou zásadou. Znamená v podstatě to, že soud je v přímém kontaktu jak s účastníky řízení, tak i s ostatními zúčastněnými osobami.
- *Zásada jednotnosti řízení* – znamená, že řízení tvoří od jeho zahájení do vydání rozhodnutí jeden celek. Postup procesních úkonů není určen závazně, stanoví jej v podstatě soud. Na základě tohoto principu, mohou účastníci řízení své návrhy, nové důkazy či nová tvrzení předkládat kdykoliv během řízení.

Principy trestního práva

V nauce se vyskytují názory, podle kterých má trestní právo druhotný (sekundární) charakter. Vyjadřuje jeho závislost na dalších odvětvích práva (ústavního, občanského, rodinného aj.) a rovněž pomocnou úlohu trestní represe. Trestní právo je „ultima ratio“. To znamená, že nejen zákonodárce, ale i praxe má používat trestní právo tam, kde ostatní prostředky nepostačují. Zákonodárce by měl v návaznosti na učení o právním státu pečlivě zvažovat, které případy (skutky) kriminalizovat, a kde uplatňovat pouze občansko právní, pracovně právní či jinou právní odpovědnost. Stejně tak, pokud jde o penalizaci či depenalizaci. Tento postulát je rovněž vyjádřen v zásadě pomocné úlohy trestní represe.³⁸

---

³⁸ Novotný, F., a kolektiv: Trestní právo hmotné, Aleš Čeněk, Plzeň 2004, str. 10, ISBN 80-86473-67-8

V trestním právu hmotném lze uvést především tyto principy:

- *Zákaz retroaktivity*, tedy zpětné působnosti zákona. Trestnost činu lze posoudit pouze dle zákona platného v době jeho spáchání. Pozdějšího zákona může být užito jen v případě, že je pro pachatele trestného činu příznivější.
- *Zásada humanismu* – např. zákaz mučení, či podrobení krutému až nelidskému zacházení, nepřipustnost trestu smrti.
- *Zásada demokratismu* je zaměřena nejen na ochranu člověka, symbolizuje rovnost všech občanů před zákonem, vychází z individuální odpovědnosti za zavinění.
- *Zásada nullum crimen sine lege a nulla poena sine lege* – pouze zákon stanoví, který čin je činem trestným a jaký trest lze za něj uložit. Pouze soud rozhoduje o vině a trestu.
- ....

Přejdeme-li k trestnímu právu procesnímu, tak i zde se nám naskytne několik významných právních principů, vyjmenujme je alespoň ve zkratce:

- *zásada řádného zákonného procesu*,
- *zásada přiměřenosti* – takový postup OČTŘ, aby bylo co nejméně zasahováno do základních zásad a svobod občanů,
- *zásada rychlého procesu*,
- *zásada obžalovací*,
- *zásada oficiality*,
- *zásada legality* – státní zástupce je povinen stíhat veškeré trestné činy o nichž se dozvěděl,
- *zásada zajištění práva na obhajobu*,
- *zásada presumpce neviny* – dokud není vyslovena soudem vina, nelze na toho, proti němuž se řízení, vede hledět jako na vinného,
- *zásada vyhledávací*,
- *zásada bezprostřednosti*,
- *zásada veřejnosti*

- *zásada ústnosti*
- *zásada volného hodnocení důkazů*
- *zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností*
- ...

Principy správního práva

Principy správního práva můžeme popsat jako principy, které se týkají vztahů, které vznikají mezi úřady a soukromými osobami. Řadíme mezi ně:

- *princip soudní kontroly správy* – všechna vydaná rozhodnutí je možno podrobit nezávislé soudní kontrole,
- *princip jednoty správního práva,*
- *princip legality* – vázanost státní správy zákony, předpisy, nařízeními, vč. vlastních,
- *princip ochrany nabytých práv,*
- *princip vynutitelnosti správních aktů,*
- *princip přiměřenosti,*
- *princip zákazu zneužívání pravomoci,*
- *princip předpokladu správnosti správních aktů* – jejich nesprávnost je třeba prokázat,
- *princip otevřenosti a průhlednosti správy* – požadavek na kvalitní výkon státní správy,
- *princip rychlosti a hospodárnosti* – je kladen důraz na efektivitu,
- *princip rozhodování v souladu s veřejným zájmem* – poslání státní správy,
- *zákaz diskriminace* – rovné zacházení ve shodných záležitostech,
- ...

Principy pracovního práva

Základní principy pracovního práva se projevují v právu jako celku, nalezneme je zejména v LZPS. Řadíme mezi ně:

- *zásada práva na práci* – obsahuje právo na práci, tedy práci dostat, ale i si práci udržet. Stejně tak je zde i zakotveno právo na hmotné zajištění těch, kteří práci ztratili,
- *zásada zákazu nucených prací* – nelze někoho nutit k pracím, které nebyly sjednány. Zaměstnanec plní pracovní povinnosti na základě pracovní či jiné smlouvy, kterou uzavřel svobodně na základě své vlastní vůle,

- *zásada úplatnosti vykonávané práce* – za vykonanou práci náleží sjednaná odměna, stanovena též minimální mzda,
- *zásada rovného zacházení* – tzn. zacházení bez jakékoliv diskriminace, ať již na základě pohlaví, rasy, národnosti, jazyka, věku, ...,
- *zásada uspokojivých pracovních podmínek* – týká se jednak práva na přestávky v pracovní době, dále na nároku na dovolenou na zotavenou, povinností zaměstnavatele zajistit BOZP³⁹, dodržování ZP⁴⁰,
- *princip humanismu,*
- *princip spravedlnosti,*
- *princip demokracie,*
- *princip rovnosti před zákonem.*

Můžeme je rozdělit i následně jako:

1. obecná ustanovení – vztahující se k ZP, který upravuje postavení a základní povinnosti zaměstnanců
2. generální klauzule – předpisy, které dovolují v konkrétní situaci řešit kolizi práva a spravedlnosti, jako např. § 7 odst. 2 ZP – kdy nikdo nesmí výkonu práv a povinností z pracovněprávních vztahů zneužívat na újmu jiného účastníka,
3. zásady pracovního práva, jež vycházejí z norem práva ústavního, práva EU a z práva mezinárodního.

Principy rodinného práva

Předmětem úpravy rodinného práva je především manželství, rodičovství a péče o dítě. Principy rodinného práva, týkající se hlavně rodiny, dětí a jejich ochrany. Blaho dítěte stojí v popředí, stejně tak je upřednostňována jeho výchova v rámci rodiny a vytvoření co nejvhodnějšího prostředí pro dítě. Mezi tyto řadíme:

- *princip blaha dítěte,*
- *rovnost muže a ženy v manželství* – mají stejná práva a povinnosti,
- *princip monogamie* – zákaz dvojího manželství,
- *princip zvýšené ochrany manželství a rodičovství,*

---

³⁹ BOZP = bezpečnost a ochrana zdraví při práci

⁴⁰ ZP = zákoník práce

- rovné postavení dětí narozených v manželství i mimo něj,
- *právo a povinnost vychovávat své děti* – rodičovská zodpovědnost,
- *princip vzájemné vyživovací povinnosti členů rodiny* – vyživovací povinnost rodičů vůči dětem, vyživovací povinnost dětí vůči rodičům, je-li dána potřeba, ...
- ...

Principy práva sociálního zabezpečení

Právo sociálního zabezpečení spadá do oblasti veřejného práva, kde je hlavním úkolem těchto právních norem zajišťování sociálních práv občanů. Vyjmenujme ve zkratce několik nejhlavnějších právních principů, jsou to:

- *princip hmotného zabezpečení ve stáří,*
- *princip povinného veřejného pojištění,*
- *princip hmotného zajištění těch, kteří bez viny nemohou pracovat,*
- *princip práva na zajištění minimálního standardu životní úrovně,*
- *princip ochrany a podpory rodiny a dětí,*
- *princi vzájemnosti,*
- ...

Principy organizace soudů

Soudní moc je jednou ze tří složek státní moci v demokratickém státě. Níže jmenuji několik základních právních principů, které jsou garantovány na ústavní úrovni. Jedná se především o:

- *zásada výkonu soudnictví pouze soudy,*
- *zásada přiděleného soudu* – tedy věcně a místně příslušný soud,
- *veřejnost soudního rozhodování* – vyloučení veřejnosti jen v zákonem určených případech,
- *zásada nezávislosti soudců a nestrannosti soudů* – základní předpoklad pro výkon jejich činnosti,
- *zásada zákonného soudce* – nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci, příslušnost soudu i soudce je stanovena zákonem,

- *presumpce neviny* – osoba, která spáchala trestný čin je považována za nevinnou tak dlouho, dokud jí nebyla zákonem prokázána vina,
- *princip vázanosti soudce pouze zákonem*,
- *právo na právní pomoc* – v řízení i před ním, možnost hájit sám sebe, opatřit si advokáta, ...

V soudobém demokratickém právním státě má soudní moc v podstatě tři hlavní úkoly:

1. rozhodovat o sporech,
2. rozhodovat o vině a trestu za trestné činy,
3. přezkoumávat zákonnost rozhodnutí VS

Principy práva životního prostředí

Jedná se o nejmladší právní odvětví, které usiluje o ochranu životního prostředí, o jeho zachování event. obnovu. Ústavní základ práva životního prostředí nalezneme především v ZLPS, kde má každý právo na:

- *příznivé životní prostředí*,
- *právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí*.

Právo životního prostředí se může rozčlenit na následující oblasti:

- a) základy a organizace ochrany životního prostředí (územní plánování a stavební řízení, EIA, hygiena),
- b) ekologicko-právní odpovědnost,
- c) ochrana složek životního prostředí (ovzduší, voda, zemědělský půdní fond, les, příroda a krajina),
- d) ochrana před zvláštními zdroji ohrožení (odpady, atomová energie a ionizující záření).⁴¹

---

⁴¹ Wintr, J.: Říše principů, Obecné a odvětvové principy současného českého práva, Karolinum, Praha 2006, str. 234, ISBN 80-246-1246-1

Ústavně právní principy práva EU

Při vytváření právních norem EU, při aplikaci práva EU a při vykonávání tomu odpovídajících soudních pravomocí uplatňují jak komunitární orgány, tak i orgány jednotlivých členských států vedle obecných demokratických právních principů (princip legality, princip právní jistoty, zásada dobré víry atd.) a vedle principů ochrany základních lidských práv, rovněž principy, které jsou osobité právě pro evropskou ústavnost. Tyto právní zásady tvoří jako principy evropské ústavnosti nejenom jeho organizační základ, ale zároveň vyjadřují i materiální hodnotové obsahy, které jsou těmto principům vlastní a které ve své ucelenosti pak představují vlastní hodnotový systém.⁴²

Jsou jimi:

- *princip přímého účinku a bezprostřední použitelnosti práva EU v národních právních řádech a přednost práva EU* – není výslovně uveden v zakladatelských smlouvách, nicméně představuje základ nadnárodního ústavního práva EU, jeho cílem je naplnění smyslu zakladatelských smluv, vychází z judikatury ESD⁴³,
- *princip vymezených pravomocí* – na základě tohoto principu vykonávají všechny orgány EU (Soudní dvůr, Evropský parlament, Komise, Rada, ...) své pravomoci jen za podmínek a k účelům, ke kterým byly vymezeny,
- *princip ochrany národní identity členských států* – Společenství plně akceptuje existenci a národní identitu svých členských států,
- *princip ochrany lidských práv a základních svobod*,
- *princip zákazu diskriminace* – je zakázána jakákoliv diskriminace na základě státní příslušnosti. Článek 30 SES pak v návaznosti nevylučuje zákazy nebo omezení dovozu, vývozu nebo tranzitu odůvodněné veřejnou mravností, veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností, ochranou zdraví a života lidí a zvířat, ochranou rostlin, ochranou národního kulturního pokladu, jenž má uměleckou, historickou nebo archeologickou hodnotu, nebo ochranou průmyslového a obchodního vlastnictví. Tyto

---

⁴² Blahož, J., Klíma, K., Skála, J.: Ústavní právo Evropské unie, 1. vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda 2003, str. 91, ISBN 80-86473-48-1

⁴³ ESD = Evropský soudní dvůr

závazky nebo omezení ovšem nesmějí sloužit právě jako prostředky svévolné diskriminace nebo zastřeného omezování obchodu mezi členskými státy⁴⁴,

- *princip přiměřenosti* – vyjadřuje to, že společenství nepřekročí rámec toho, co je potřeba pro dosažení vytyčeného cíle,
- *princip subsidiarity* – společenství vyvíjí činnost pouze tehdy, nelze-li dosáhnout daného účelu / cíle jinak, tedy na úrovni členských států,
- *princip otevřenosti* – rozhodnutí v rámci EU jsou přijímána otevřeně a na úrovni co nejbližší občanům, veškerá nařízení a směrnice orgánů Společenství jsou vyhlášena v Úředním věstníku Evropských společenství,
- *princip demokratismu* – princip je společný všem členským státům EU, je založen na existenci právního státu, na dodržování základních lidských práv a svobod, ...
- *princip institucionální rovnováhy* – založen na principu demokratismu a na principu dělby moci,
- *princip poctivosti jednání a čestnosti při plnění členských závazků* – princip poctivosti je zakotven v článku 10 SES a spočívá v tom, že členské státy musí přijmout veškerá vhodná obecná i zvláštní opatření k plnění závazků, které vyplývají z primárních komunitárních smluv nebo které jsou důsledkem činnosti orgánů Společenství a dále, že členské státy musí všestranně usnadňovat Společenství plnění jeho poslání. Členské státy se rovněž musí zdržet jakýchkoliv opatření, jež by mohla ohrozit dosažení cílů ES/EU a to bez ohledu na to, jestli se jedná o činnosti v rámci EU či mimo ni. Členské státy nesmí činit žádná opatření, která by ohrozila praktickou působnost úkolů EU⁴⁵,
- *princip svobodné hospodářské soutěže* – založen na zásadě otevřeného tržního hospodářství, usiluje o to, aby nebyla omezena hospodářská soutěž na vnitřním trhu,

---

⁴⁴ Blahož, J., Klíma, K., Skála, J.: Ústavní právo Evropské unie, 1. vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda 2003, str. 100, ISBN 80-86473-48-1

⁴⁵ Blahož, J., Klíma, K., Skála, J.: Ústavní právo Evropské unie, 1. vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda 2003, str. 93. ISBN 80-86473-48-1

- *princip flexibility, princip posílené (užší) spolupráce* – byl zaveden Maastrichtskou smlouvou, následně byl Amsterodamskou smlouvou rozšířen do všech oblastí komunitárního práva,
- *princip ručení* – spočívá v ručení členských států za porušení komunitárního práva, a to především vůči fyzickým a právnickým osobám. Členské státy v zásadě odpovídají především za škodu vzniklou nedostatečnou implementací směrnic EU.⁴⁶

---

⁴⁶ Blahož, J., Klíma, K., Skála, J.: Ústavní právo Evropské unie, 1. vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda 2003, str. 100, ISBN 80-86473-48-1

4.5. Významné právní principy

- *Audiatur et altera pars* – je třeba vždy slyšet i druhou stranu
- *Bis de eadem re ne sit actio* – o tutéž věc není možné dvakrát podat žalobu
- *Commodum ex iniuria nemo habere debet* – nikdo nemá mít prospěch z vlastního bezpráví
- *In dubio pro reo* – v pochybnostech ve prospěch obžalovaného
- *Ignorantia legis non excusat* – neznalost zákona neomlouvá
- *Ius ex iniuria non oritur* – právo nevzniká z bezpráví
- *Lex posterior derogat priori* – zákon pozdější ruší zákon dřívější
- *Lex retro non agit* – zákon nepůsobí zpětně
- *Lex specialis derogat generali* – speciální úprava ruší právní úpravu obecnou
- *Lex superior derogat inferiorit* – zákon vyšší právní síly ruší zákon nižší právní síly
- *Ne bis in idem* – ne dvakrát o tomtéž
- *Neminem leadere* – nikomu neškodit
- *Nemo iudex in causa sua* – nikdo nesmí být soudcem ve vlastní věci
- *Nemo iudex sine autore* – není soudce bez žalobce
- *Nemo ultra posse obligatur* – k nemožnému není nikdo zavázán
- *Nullum crimen, nulla poena, nullus processus criminalis sine lege* – není zločinu, není trestu, nestanoví-li tak zákon, jen podle zákona se může konat trestní řízení
- *Pacta sunt servanda* – smlouvy mají být dodržovány
- *Ratio in iure aequitas integra* – smyslem práva je úplná spravedlnost
- *Suum cuique* – každému co jeho jest
- *Ubi lex, ibi poena* – kde je zákon, tam je i trest
- .....

5. Závěr

Tuto diplomovou práci jsem pojala ve smyslu lidských práv, jejich důležitosti, neodmyslitelnosti, historickému vývoji, který jim předcházela, stejně tak jako objasnění právních principů a jejich souvislosti s nimi.

Právní principy se v současné době objevují v popředí zájmu právní vědy, k tomu jistou měrou přispívá i současná nepřehlednost práva, jeho složitost, či jeho časté změny. Právo se pro normálního občana stává v podstatě „nepochopitelným“ odvětvím naší společnosti. Studium právních principů jako takových, by mělo přispět k objasnění práva a podat charakteristiku platného práva.

Principy se v lidské společnosti vyvíjejí již po několik staletí, jejich prameny nalezneme jak v právních normách, tak v judikatuře soudů, ve výsledcích vědeckých prací, ve víře, morálce, rozumu či přirozenosti. Lidská práva a právní principy spolu úzce souvisí, možná bychom je mohli označit i za jejich základ, na kterém jsou postaveny. Prolínají se nám ve všech oblastech lidského života, jak po lidské, tak po právní stránce. Potřeba rozvíjet a objasňovat právní principy stojí stále v popředí snah mnoha právníků. Je i základním předpokladem pro správnou a spravedlivou aplikaci či interpretaci práva.

Nejdůležitějším právním principem, je z mého pohledu *spravedlnost*, nejen proto, že právo a spravedlnost spolu úzce souvisí. Ale neexistovala-li by spravedlnost, mohli bychom poté vůbec hovořit o právu? Co by potom právo znamenalo? Myslím, že by se vývoj lidstva vrátil nejméně o několik stovek let nazpět do minulosti, ne-li zastavil. Vrátili bychom se do dob, kdy právo či spravedlnost stály na straně movitějšího či urozenějšího, a to by byl krok nazpět. Krok nazpět, kde není znám pojem práva, právního státu, demokracie, rovnosti, právních principů, základních lidských práv a svobod, ...

Nastínili jsme si několik právních teorií, z nichž nejznámější jsou teorie R.Dworkina a R.Alexyho.

R.Dworkin, jehož teorie poprvé upozornila na logické rozdíly mezi normami a principy, teorie ve které se snažil poukázat na to, že právo není pouze souborem jakýchsi uzavřených právních norem. Do práva vnesl i teorii jediného možného řešení – „*One right answer*“, pochopitelné z hlediska určení právních a protiprávních jednání. Ovšem najít pouze jediné správné a přitom spravedlivé řešení je možná trochu těžce dosažitelným ideálem. Záleží přitom na výkladu, úhlu pohledu, ... Postavíme-li vedle sebe několik právníků či

filosofů, věřím, že každý z nich se nám pokusí podat správné a spravedlivé řešení daného problému, a přitom se budou jejich názory na danou věc rozcházet či odlišovat.

Teorie R.Alexyho částečně navazuje na teorii R.Dworkina, velkou zásluhou Alexyho je právě to, že převedl Dworkinovu teorii právních principů do systému kontinentálního práva. Jsou určité body, ve kterých se ztotožňuje s Dworkinem, např.v tom, co se vztahuje na logické rozdíly, které jsou mezi principy a normami, nicméně nepřijímá jeho teorii jako celek.

Naprosto odmítá Dworkinovu aplikaci právních norem způsobem „všechno nebo nic“, stejně tak odmítá jeho teorii jediného správného řešení. Podle Alexyho není možné dospět pouze k jednomu správnému řešení, ale je možné pouze usilovat o co nejracionálnější řešení, které je zároveň přezkoumatelné. Principy označuje jako „*příkazy k optimalizaci*“, které by měly být v rámci právních možností maximálně splněny. Nastane-li mezi nimi kolize, dochází mezi nimi k jakémusi vzájemnému poměřování a nakonec se uplatní ten princip, který převažuje, ale zároveň na druhé straně narušuje co nejméně princip protichůdný, čímž v podstatě dochází v určité míře k uplatnění obou principů. Lze tedy shrnout, že jeden princip nevytloučí druhý. Naproti tomu u pravidel platí buď pravidlo A nebo pravidlo B, jedno tedy musí vždy ustoupit.

Nicméně i nadále zůstává nad oběmi koncepcemi několik otázek...

6. Resumé

Die Aufgabe dieser Diplomarbeit war, die Grundrechte und deren Grundsetze zu erläutern, wie uns schon der Name der Arbeit verrät. Die Theorie der Grundrechte des Grundgesetzes könnte man als eine Theorie bestimmter positiv geltender Grundsetze beschreiben.

Und wie schon am Anfang seines Buches „Theorie der Grundrechte“ R.Alexy geschrieben hat: „Über Grundrechte lassen sich Theorien unterschiedlicher Art aufstellen“⁴⁷ – dem kann ich nur zustimmen.

Die menschlichen Grundrechte entwickelten sich zur ihrer heutigen Form über ätliche Jahrhunderte, deren Bedeutung wächst ständig an, aber dennoch werden sie nicht in allen Ländern respektiert. Man könnte sie als einen sehr wichtigen Bestandteil unserer Gesellschaft bezeichnen. Sich einen demokratischen Rechtsstaat ohne Menschenrechte vorstellen ist undenklich.

Es haben sich viele Philosophen und Juristen mit deren Bedeutung befasst, und darauf hin entstanden mehrere Publikationen. Am bedeutendsten sind die Theorien von R.Dworkin „Taking Rights Seriously“, in der er den logischen Zusammenhang von Rechtsnormen und Grundsetzen erkannt hat, und R.Alexy schliesst später auf seine Theorie an, jedoch kritiziert er auch manches. Er ist absolut nicht mit der Theorie nur „einer richtigen Antwort“ einverstanden, seeiner Meinung nach kann man nur eine gerechte Antwort geben, die aber auch auf der anderen Seite überprüfbar ist. Es bleibt dann nur noch die Frage „...was eigentlich wirklich gewesen ist...“.

Das schwerwiegendste Problem der heutigen Zeit sehe ich darin, dass sich das Rechtssystem zum einem sehr schnell verändert und zum zweitem wirkt es in manchen Fällen sehr unübersichtlich, so das ein normaler Bürger komplet die Übersicht verliert und sich im ganzen auch nicht richtig orientieren kann.

Es wäre wohl denkbar, sich mit diesem Problem zu befassen und das Recht endlich für alle Menschen bzw. Bürger verständlich und zugleich zugänglich zu machen. Denn, wie uns schon ein altes Sprichwort sagt: „Über Recht kann man streiten“!

---

⁴⁷ Alexy, R.: Theorie der Grundrechte, 3.vydání, str. 21, Frankfurt 1986

7. Seznam použité literatury

Alexy, R.: Theorie der Grundrechte, 3.vydání, Frankfurt 1986

Balík, S., Balík, S.ml.: Právní dějiny evropských zemí a USA, 2. rozšířené vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda, PELHŘIMOV 2002, ISBN 80-86473-15-5

Balík, S., Balík, S.ml.: Texty ke studiu právních dějin evropských zemí a USA, Aleš Čeněk, Plzeň 2005, ISBN 80-86898-28-8

Blahož, J., Klíma, K., Skála, J.: Ústavní právo Evropské unie, 1. vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda 2003, ISBN 80-86473-48-1

Boguszak, J.: Právní principy, Pelhřimov 1999, ISBN 80-901064-5-5

Boguszak, J.: Teorie práva, Kodex Bohemia, Praha 1997, ISBN 80-85963-38-8

Gerloch, A.: Teorie práva, 2. rozšířené vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda, PELHŘIMOV 2000, ISBN 80-86473-04-X

Holländer, P.: Filosofie práva, Aleš Čeněk, Plzeň 2006, ISBN 80-86898-96-2

Klíma, K.: Ústavní právo, 1. vydání, Aleš Čeněk, Dobrá voda, PELHŘIMOV 2002, ISBN 80-86473-20-1

Klíma, K.: Teorie veřejné moci (vládnutí), ASPI Publishing, Praha 2003, ISBN 80-86395-78-2

Novotný, F., a kolektiv: Trestní právo hmotné, Aleš Čeněk, Plzeň 2004, ISBN 80-86473-67-8

Plecitý, V., Vrabc, J., Salač, J.: Základy občanského práva, 1. vydání, Aleš Čeněk, Plzeň 2004, ISBN 80-86473-68-6

Švarc, Z. a kol.: Základy obchodního práva, Aleš Čeněk, Plzeň 2006, ISBN 80-86898-51-2

Wintr, J.: Říše principů, Obecné a odvětvové principy současného českého práva, Karolinum, Praha 2006, ISBN 80-246-1246-1

Zoubek, V.: Lidská práva, globalizace, bezpečnost, Aleš Čeněk, Plzeň 2007, ISBN 978-80-7380-026-0

Ostatní zdroje:

www.psp.cz

www.mpsv.cz

www.wikipedia.cz

8. Právní prameny

Listina základních práv a svobod, jako součást ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (č. 120/1976)

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (č. 120/1976)

Smlouva o ústavě pro Evropu. Nakladatelství Sagit č. 497, ISBN 80-7208-498-4

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zakládací dokumenty EU, úplné znění podle stavu k 18.1.2010. Nakladatelství Sagit č. 764, ISBN 978-80-7208-785-3

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon o veřejném ochránci práv č. 349/1999 Sb.

9. Přílohy

Seznam příloh:

1. Listina základních práv a svobod
2. Listina základních práv Evropské unie
3. Ústava České republiky

USNESENÍ
předsednictva České národní rady
ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení
LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD
jako součásti ústavního pořádku České republiky.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
Předsednictvo České národní rady se usneslo takto:

Předsednictvo České národní rady vyhláší LISTINU ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součást
ústavního pořádku České republiky.

Uhde v.r.

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD

Federální shromáždění na základě návrhů České národní rady a Slovenské národní rady, uznávajíc neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona, navazujíc na obecně sdílené hodnoty lidství a na demokratické a samosprávné tradice našich národů, pamětlivo trpkých zkušeností z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly v naší vlasti potlačovány, vkládajíc naděje do zabezpečení těchto práv společným úsilím všech svobodných národů, vycházejíc z práva českého národa a slovenského národa na sebeurčení, připomínajíc si svůj díl odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého lidstva na Zemi a vyjadřujíc vůli, aby se Česká a Slovenská Federativní Republika důstojně zařadila mezi státy, jež tyto hodnoty ctí, usneslo se na této Listině základních práv a svobod:

Hlava první

Obecná ustanovení

Článek 1

Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, neprohlášené a nezrušitelné.

Článek 2

- (1) Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.
- (2) Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.
- (3) Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Článek 3

- (1) Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.
- (2) Každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodňování.
- (3) Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.

Článek 4

- (1) Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.
- (2) Meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod (dále jen "Listina") upraveny pouze zákonem.
- (3) Zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky.
- (4) Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.

Hlava druhá

Lidská práva a základní svobody

Oddíl první

Základní lidská práva a svobody

Článek 5

Každý je způsobilý mít práva.

Článek 6

(1) Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.

(2) Nikdo nesmí být zbaven života.

(3) Trest smrti se nepřipouští.

(4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.

Článek 7

(1) Nedohtknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.

(2) Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Článek 8

(1) Osobní svoboda je zaručena.

(2) Nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.

(3) Obviněného nebo podezřelého z trestného činu je možno zadržet jen v případech stanovených v zákoně. Zadržovaná osoba musí být ihned seznámena s důvody zadržení, vyslechnuta a nejpozději do 48 hodin propuštěna na svobodu nebo odevzdána soudu. Soudce musí zadržovanou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě, nebo ji propustit na svobodu.

(4) Zatknout obviněného je možno jen na písemný odůvodněný příkaz soudce. Zatčená osoba musí být do 24 hodin odevzdána soudu. Soudce musí zatčenou osobu do 24 hodin od převzetí vyslechnout a rozhodnout o vazbě nebo ji propustit na svobodu.

(5) Nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.

(6) Zákon stanoví, ve kterých případech může být osoba převzata nebo držena v ústavní zdravotnické péči bez svého souhlasu. Takové opatření musí být do 24 hodin oznámeno soudu, který o tomto umístění rozhodne do 7 dnů.

Článek 9

(1) Nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám.

(2) Ustanovení odstavce 1 se nevztahuje na:

a) práce ukládané podle zákona osobám ve výkonu trestu odnětí svobody nebo osobám vykonávajícím jiný trest nahrazující trest odnětí svobody,

b) vojenskou službu nebo jinou službu stanovenou zákonem namísto povinné vojenské služby,

c) službu vyžadovanou na základě zákona v případě živelních pohrom, nehod, nebo jiného nebezpečí, které ohrožuje životy, zdraví nebo značné majetkové hodnoty,

d) jednání uložené zákonem pro ochranu života, zdraví nebo práv druhých.

Článek 10

(1) Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

(2) Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.

(3) Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.

Článek 11

(1) Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.

(2) Zákon stanoví, který majetek nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu smí být jen ve vlastnictví státu, obce nebo určených právnických osob;

zákon může také stanovit, že určité věci mohou být pouze ve vlastnictví občanů nebo právnických osob se sídlem v České a Slovenské Federativní Republice.

(3) Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.

(4) Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.

(5) Daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona.

Článek 12

(1) Obydlí je nedotknutelné. Není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí.

(2) Domovní prohlídka je přípustná jen pro účely trestního řízení, a to na písemný odůvodněný příkaz soudce. Způsob provedení domovní prohlídky stanoví zákon.

(3) Jiné zásahy do nedotknutelnosti obydlí mohou být zákonem dovoleny, jen je-li to v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob, pro ochranu práv a svobod druhých anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku. Pokud je obydlí užíváno také pro podnikání nebo provozování jiné hospodářské činnosti, mohou být takové zásahy zákonem dovoleny, též je-li to nezbytné pro plnění úkolů veřejné správy.

Článek 13

Nikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením.

Článek 14

(1) Svoboda pohybu a pobytu je zaručena.

(2) Každý, kdo se oprávněně zdržuje na území České a Slovenské Federativní Republiky, má právo svobodně je opustit.

(3) Tyto svobody mohou být omezeny zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody.

(4) Každý občan má právo na svobodný vstup na území České a Slovenské Federativní Republiky. Občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti.

(5) Cizinec může být vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem.

Článek 15

(1) Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.

(2) Svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena.

(3) Nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 16

(1) Každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.

(2) Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.

(3) Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách.

(4) Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.

Oddíl druhý

Politická práva

Článek 17

(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

(3) Cenzura je nepřipustná.

(4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v

demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

(5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.

Článek 18

(1) Petiční právo je zaručeno; ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi.

(2) Petič se nesmí zasahovat do nezávislosti soudu.

(3) Peticemi se nesmí vyzývat k porušování základních práv a svobod zaručených Listinou.

Článek 19

(1) Právo pokojně se shromažďovat je zaručeno.

(2) Toto právo lze omezit zákonem v případech shromáždění na veřejných místech, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, ochranu veřejného pořádku, zdraví, mravnosti, majetku nebo pro bezpečnost státu. Shromáždění však nesmí být podmíněno povolením orgánu veřejné správy.

Článek 20

(1) Právo svobodně se sdružovat je zaručeno. Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.

(2) Občané mají právo zakládat též politické strany a politická hnutí a sdružovat se v nich.

(3) Výkon těchto práv lze omezit jen v případech stanovených zákonem, jestliže to je v demokratické společnosti nezbytné pro bezpečnost státu, ochranu veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku, předcházení trestným činům nebo pro ochranu práv a svobod druhých.

(4) Politické strany a politická hnutí, jakož i jiná sdružení jsou odděleny od státu.

Článek 21

(1) Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců.

(2) Volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem.

(3) Volební právo je všeobecné a rovné a vykonává se tajným hlasováním. Podmínky výkonu volebního práva stanoví zákon.

(4) Občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.

Článek 22

Zákonná úprava všech politických práv a svobod a její výklad a používání musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti.

Článek 23

Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny.

Hlava třetí

Práva národnostních a etnických menšin

Článek 24

Příslušnost ke kterékoli národnostní nebo etnické menšině nesmí být nikomu na újmu.

Článek 25

(1) Občanům tvořícím národní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Podrobnosti stanoví zákon.

(2) Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též

a) právo na vzdělání v jejich jazyku,

b) právo užívat jejich jazyka v úředním styku,

c) právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.

Hlava čtvrtá

Hospodářská, sociální a kulturní práva

Článek 26

- (1) Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost.
- (2) Zákon může stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností.
- (3) Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát v přiměřeném rozsahu hmotně zajišťuje; podmínky stanoví zákon.
- (4) Zákon může stanovit odchylnou úpravu pro cizince.

Článek 27

- (1) Každý má právo svobodně se sdružovat s jinými na ochranu svých hospodářských a sociálních zájmů.
- (2) Odborové organizace vznikají nezávisle na státu. Omezovat počet odborových organizací je nepřípustné, stejně jako zvýhodňovat některé z nich v podniku nebo v odvětví.
- (3) Činnost odborových organizací a vznik a činnost jiných sdružení na ochranu hospodářských a sociálních zájmů mohou být omezeny zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu bezpečnosti státu, veřejného pořádku nebo práv a svobod druhých.
- (4) Právo na stávkou je zaručeno za podmínek stanovených zákonem; toto právo nepřisluší soudcům, prokurátorům, příslušníkům ozbrojených sil a příslušníkům bezpečnostních sborů.

Článek 28

Zaměstnanci mají právo na spravedlivou odměnu za práci a na uspokojivé pracovní podmínky. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 29

- (1) Ženy, mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky.
- (2) Mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě k povolání.
- (3) Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 30

- (1) Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele.
- (2) Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.
- (3) Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 31

Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

Článek 32

- (1) Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.
- (2) Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky.
- (3) Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.
- (4) Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.
- (5) Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu.
- (6) Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 33

- (1) Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.
- (2) Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.
- (3) Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.
- (4) Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.

Článek 34

- (1) Práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem.
- (2) Právo přístupu ke kulturnímu bohatství je zaručeno za podmínek stanovených zákonem.

Článek 35

- (1) Každý má právo na příznivé životní prostředí.
- (2) Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.
- (3) Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

Hlava pátá

Právo na soudní a jinou právní ochranu

Článek 36

- (1) Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.
- (2) Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny.
- (3) Každý má právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem.
- (4) Podmínky a podrobnosti upravuje zákon.

Článek 37

- (1) Každý má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké.
- (2) Každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení.
- (3) Všichni účastníci jsou si v řízení rovni.
- (4) Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočnicka.

Článek 38

- (1) Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.
- (2) Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.

Článek 39

Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.

Článek 40

- (1) Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.
- (2) Každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena.
- (3) Obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Jestliže si obhájce nezvolí, ačkoliv ho podle zákona mít musí, bude mu ustanoven soudem. Zákon stanoví, v kterých případech má obviněný právo na bezplatnou pomoc obhájce.
- (4) Obviněný má právo odepřít výpověď; tohoto práva nesmí být žádným způsobem zbaven.
- (5) Nikdo nemůže být trestně stíhán za čin, pro který již byl pravomocně odsouzen nebo zproštěn obžaloby. Tato zásada nevylučuje uplatnění mimořádných opravných prostředků v souladu se zákonem.
- (6) Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.

Hlava šestá

Ustanovení společná

Článek 41

- (1) Práv uvedených v čl. 26, čl. 27 odst. 4, čl. 28 až 31, čl. 32 odst. 1 a 3, čl. 33 a 35 Listiny je možno se

domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí.

(2) Kde se v Listině mluví o zákonu, rozumí se tím zákon Federálního shromáždění, jestliže z ústavního rozdělení zákonodárné pravomoci nevyplývá, že úprava přísluší zákonům národních rad.

Článek 42

(1) Pokud Listina používá pojmu "občan", rozumí se tím státní občan České a Slovenské Federativní Republiky.

(2) Cizinci požívají v České a Slovenské Federativní Republice lidských práv a základních svobod zaručených Listinou, pokud nejsou přiznána výslovně občanům.

(3) Pokud dosavadní předpisy používají pojmu "občan", rozumí se tím každý člověk, jde-li o základní práva a svobody, které Listina přiznává bez ohledu na státní občanství.

Článek 43

Česká a Slovenská Federativní Republika poskytuje azyl cizincům pronásledovaným za uplatňování politických práv a svobod. Azyl může být odepřen tomu, kdo jednal v rozporu se základními lidskými právy a svobodami.

Článek 44

Zákon může soudcům a prokurátorům omezit právo na podnikání a jinou hospodářskou činnost a právo uvedené v čl. 20 odst. 2; zaměstnancům státní správy a územní samosprávy ve funkcích, které určí, též právo uvedené v čl. 27 odst. 4; příslušníkům bezpečnostních sborů a příslušníkům ozbrojených sil též práva uvedená v čl. 18, 19 a čl. 27 odst. 1 až 3, pokud souvisí s výkonem služby. Osobám v povoláních, která jsou bezprostředně nezbytná pro ochranu života a zdraví, může zákon omezit právo na stávku.

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV EVROPSKÉ UNIE

(2007/C 303/01)

Evropský parlament, Rada a Komise slavnostně vyhlásují jako Listinu základních práv Evropské unie níže uvedené znění:

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV EVROPSKÉ UNIE

Preambule

Národy Evropy, vytvářející mezi sebou stále těsnější unii, se rozhodly sdílet mírovou budoucnost založenou na společných hodnotách.

Unie, vědoma si svého duchovního a morálního dědictví, se zakládá na nedělitelných a všeobecných hodnotách lidské důstojnosti, svobody, rovnosti a solidarity; spočívá na zásadách demokracie a právního státu. Do středu své činnosti staví jednotlivce tím, že zavádí občanství Unie a vytváří prostor svobody, bezpečnosti a práva.

Unie přispívá k zachování a rozvíjení těchto společných hodnot při současném respektování rozmanitosti kultur a tradic národů Evropy, národní identity členských států a uspořádání jejich veřejné moci na státní, regionální a místní úrovni; usiluje o podporu vyváženého a udržitelného rozvoje a zajišťuje volný pohyb osob, služeb, zboží a kapitálu, jakož i svobodu usazování.

K tomuto účelu je nezbytné posílit ochranu základních práv s ohledem na společenský vývoj, sociální pokrok a vědeckotechnologický rozvoj zřetelnějším vyjádřením těchto práv v podobě listiny.

Při respektování pravomocí a úkolů Unie i zásady subsidiarity potvrzuje tato listina práva, která vyplývají především z ústavních tradic a mezinárodních závazků společných členským státům, z Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ze sociálních chart přijatých Uníí a Radou Evropy a z judikatury Soudního dvora Evropské unie a Evropského soudu pro lidská práva. Tuto listinu budou v této souvislosti soudy Unie a členských států vykládat s náležitým zřetelem na vysvětlení vyhotovená pod vedením prezidia Konventu, jež vypracovalo tuto listinu, a doplněná pod vedením prezidia Evropského konventu.

Uplatňování těchto práv s sebou nese odpovědnost a povinnosti, jak ve vztahu k druhým, tak ve vztahu k lidskému společenství a budoucím generacím.

V důsledku toho uznává Unie práva, svobody a zásady, které jsou vyhlášeny níže.

HLAVA I

DŮSTOJNOST

Článek 1

Lidská důstojnost

Lidská důstojnost je nedotknutelná. Musí být respektována a chráněna.

Článek 2

Právo na život

1. Každý má právo na život.
2. Nikdo nesmí být odsouzen k trestu smrti ani popraven.

Článek 3

Právo na nedotknutelnost lidské osobnosti

1. Každý má právo na to, aby byla respektována jeho fyzická a duševní nedotknutelnost.
2. V lékařství a biologii se musí dodržovat zejména:
  - a) svobodný a informovaný souhlas dotčené osoby poskytnutý zákonem stanoveným způsobem;
  - b) zákaz eugenických praktik, zejména těch, jejichž cílem je výběr lidských jedinců;
  - c) zákaz využívat lidské tělo a jeho části jako takové jako zdroj finančního prospěchu;
  - d) zákaz reprodukčního klonování lidských bytostí.

Článek 4

Zákaz mučení a nelidského či ponižujícího zacházení anebo trestu

Nikdo nesmí být mučen ani podroben nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

Článek 5

Zákaz otroctví a nucené práce

1. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.
2. Od nikoho se nesmí vyžadovat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.
3. Obchod s lidmi je zakázán.

HLAVA II

SVOBODY

Článek 6

Právo na svobodu a bezpečnost

Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost.

Článek 7

Respektování soukromého a rodinného života

Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a komunikace.

Článek 8

Ochrana osobních údajů

1. Každý má právo na ochranu osobních údajů, které se ho týkají.
2. Tyto údaje musí být zpracovány korektně, k přesně stanoveným účelům a na základě souhlasu dotčené osoby nebo na základě jiného oprávněného důvodu stanoveného zákonem. Každý má právo na přístup k údajům, které o něm byly shromážděny, a má právo na jejich opravu.
3. Na dodržování těchto pravidel dohlíží nezávislý orgán.

Článek 9

Právo uzavřít manželství a právo založit rodinu

Právo uzavřít manželství a založit rodinu je zaručeno v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon těchto práv.

Článek 10

Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání. Toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním úkonů a zachováváním obřadů.
2. Právo odmítnout vykonávat vojenskou službu z důvodu svědomí se uznává v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.

Článek 11

Svoboda projevu a informací

1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování veřejné moci a bez ohledu na hranice.
2. Svoboda a pluralita sdělovacích prostředků musí být respektována.

Článek 12

Svoboda shromažďování a sdružování

1. Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružovat se s jinými na všech úrovních, zejména pokud jde o záležitosti politické, odborové či občanské, což zahrnuje právo každého zakládat na ochranu svých zájmů odbory a vstupovat do nich.
2. Politické strany na úrovni Unie přispívají k vyjadřování politické vůle občanů Unie.

Článek 13

Svoboda umění a věd

Umělecká tvorba a vědecké bádání nesmějí být omezovány. Akademická svoboda musí být respektována.

Článek 14

Právo na vzdělání

1. Každý má právo na vzdělání a přístup k odbornému a dalšímu vzdělávání.
2. Toto právo zahrnuje možnost bezplatné povinné školní docházky.
3. Svoboda zakládat vzdělávací zařízení při náležitém respektování demokratických zásad a právo rodičů zajišťovat vzdělání a výchovu svých dětí ve shodě s jejich náboženským, filozofickým a pedagogickým přesvědčením musí být respektovány v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují jejich výkon.

Článek 15

Právo svobodné volby povolání a právo pracovat

1. Každý má právo pracovat a vykonávat svobodně zvolené nebo přijaté povolání.
2. Každý občan Unie může svobodně hledat zaměstnání, pracovat, usadit se nebo poskytovat služby v kterémkoli členském státě.
3. Státní příslušníci třetích zemí, kteří jsou oprávněni pracovat na území členských států, mají nárok na stejné pracovní podmínky jako občané Unie.

Článek 16

Svoboda podnikání

Svoboda podnikání se uznává v souladu s právem Unie a vnitrostátními zákony a zvyklostmi.

Článek 17

Právo na vlastnictví

1. Každý má právo vlastnit zákonně nabytý majetek, užívat jej, nakládat s ním a odkazovat jej. Nikdo nesmí být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu, v případech a za podmínek, které stanoví zákon, a při poskytnutí spravedlivé náhrady v přiměřené lhůtě. Užívání majetku může rovněž být upraveno zákonem v míře nezbytné z hlediska obecného zájmu.

2. Duševní vlastnictví je chráněno.

Článek 18

Právo na azyl

Právo na azyl je zaručeno při dodržování Ženevské úmluvy o právním postavení uprchlíků ze dne 28. července 1951 a Protokolu týkajícího se právního postavení uprchlíků ze dne 31. ledna 1967 a v souladu se Smlouvou o Evropské unii a Smlouvou o fungování Evropské unie (dále jen „Smlouvy“).

Článek 19

Ochrana v případě vystěhování, vyhoštění nebo vydání

1. Hromadné vyhoštění je zakázáno.

2. Nikdo nesmí být vystěhován, vyhoštěn ani vydán do státu, v němž mu hrozí vážné nebezpečí, že by mohl být vystaven trestu smrti, mučení nebo jinému nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.

HLAVA III

ROVNOST

Článek 20

Rovnost před zákonem

Před zákonem jsou si všichni rovni.

Článek 21

Zákaz diskriminace

1. Zakazuje se jakákoli diskriminace založená zejména na pohlaví, rase, barvě pleti, etnickém nebo sociálním původu, genetických rysech, jazyku, náboženském vyznání nebo přesvědčení, politických názorech či jakýchkoli jiných názorech, příslušnosti k národnosti menšině, majetku, narození, zdravotním postižení, věku nebo sexuální orientaci.

2. V oblasti působnosti Smluv, a aniž jsou dotčena jejich zvláštní ustanovení, se zakazuje jakákoli diskriminace na základě státní příslušnosti.

Článek 22

Kulturní, náboženská a jazyková rozmanitost

Unie respektuje kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost.

Článek 23

Rovnost žen a mužů

Rovnost žen a mužů musí být zajištěna ve všech oblastech včetně zaměstnání, práce a odměny za práci.

Zásada rovnosti nebrání zachování nebo přijetí opatření poskytujících zvláštní výhody ve prospěch nedostatečně zastoupeného pohlaví.

Článek 24

Práva dítěte

1. Děti mají právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho. Mohou svobodně vyjadřovat své názory. V záležitostech, které se jich dotýkají, se k těmto názorům musí přihlížet s ohledem na jejich věk a vyspělost.
2. Při všech činnostech týkajících se dětí, ať už uskutečňovaných veřejnými orgány nebo soukromými institucemi, musí být prvořadým hlediskem nejvlastnější zájem dítěte.
3. Každé dítě má právo udržovat pravidelné osobní vztahy a přímý styk s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu s jeho zájmy.

Článek 25

Práva starších osob

Unie uznává a respektuje práva starších osob na to, aby vedly důstojný a nezávislý život a podílely se na společenském a kulturním životě.

Článek 26

Začlenění osob se zdravotním postižením

Unie uznává a respektuje právo osob se zdravotním postižením na opatření, jejichž cílem je zajistit jejich nezávislost, sociální a profesní začlenění a jejich účast na životě společnosti.

HLAVA IV

SOLIDARITA

Článek 27

Právo pracovníka na informování a na projednávání v podniku

Pracovníci nebo jejich zástupci musí mít na vhodných úrovních zaručeno právo na včasné informování a projednávání v případech a za podmínek, které stanoví právo Unie a vnitrostátní právní předpisy a zvyklosti.

Článek 28

Právo na kolektivní vyjednávání a akce

Pracovníci a zaměstnavatelé či jejich příslušné organizace mají v souladu s právem Unie a vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi právo sjednávat a uzavírat na vhodných úrovních kolektivní smlouvy a v případě konfliktu zájmů vést kolektivní akce na obranu svých zájmů, včetně stávky.

Článek 29

Právo na přístup ke službám zaměstnanosti

Každý má právo na bezplatné služby zaměstnanosti.

Článek 30

Ochrana v případě neoprávněného propuštění

Každý pracovník má v souladu s právem Unie a s vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi právo na ochranu před neoprávněným propuštěním.

Článek 31

Slušné a spravedlivé pracovní podmínky

1. Každý pracovník má právo na pracovní podmínky respektující jeho zdraví, bezpečnost a důstojnost.
2. Každý pracovník má právo na stanovení maximální přípustné pracovní doby, na denní a týdenní odpočinek a na každoroční placenou dovolenou.

Článek 32

Zákaz dětské práce a ochrana mladých lidí při práci

Dětská práce se zakazuje. Minimální věk pro přijetí do zaměstnání nesmí být nižší než věk pro ukončení povinné školní docházky, aniž jsou dotčena pravidla, která jsou příznivější pro mladé lidi, a omezené výjimky.

Mladí lidé přijatí do práce musí práci vykonávat za podmínek odpovídajících jejich věku a být chráněni před hospodářským vykořisťováním a před jakoukoli prací, která by mohla ohrozit jejich bezpečnost, zdraví nebo tělesný, duševní, mravní nebo sociální rozvoj nebo narušit jejich vzdělávání.

Článek 33

Rodinný a pracovní život

1. Rodina požívá právní, hospodářské a sociální ochrany.
2. V zájmu zachování souladu mezi rodinným a pracovním životem má každý právo na ochranu před propuštěním z důvodu spojeného s mateřstvím a právo na placenou mateřskou dovolenou a na rodičovskou dovolenou po narození nebo osvojení dítěte.

Článek 34

Sociální zabezpečení a sociální pomoc

1. Unie uznává a respektuje nárok na přístup k dávkám sociálního zabezpečení a k sociálním službám zajišťujícím ochranu v takových případech, jako je mateřství, nemoc, pracovní úrazy, závislost nebo stáří, jakož i v případě ztráty zaměstnání, podle pravidel stanovených právem Unie a vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi.
2. Každý, kdo oprávněně pobývá a pohybuje se uvnitř Evropské unie, má nárok na dávky sociálního zabezpečení a na sociální výhody v souladu s právem Unie a vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi.
3. Za účelem boje proti sociálnímu vyloučení a chudobě Unie uznává a respektuje právo na sociální pomoc a pomoc v oblasti bydlení, jejichž cílem je zajistit, v souladu s pravidly stanovenými právem Unie a vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi, důstojnou existenci pro všechny, kdo nemají dostatečné prostředky.

Článek 35

Ochrana zdraví

Každý má právo na přístup k preventivní zdravotní péči a na obdržení lékařské péče za podmínek stanovených vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi. Při vymezování a provádění všech politik a činností Unie je zajištěn vysoký stupeň ochrany lidského zdraví.

Článek 36

Přístup ke službám obecného hospodářského zájmu

Unie v souladu se Smlouvami a s cílem podpořit sociální a územní soudržnost Unie uznává a respektuje přístup ke službám obecného hospodářského zájmu tak, jak je stanoven vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi.

Článek 37

Ochrana životního prostředí

Vysoká úroveň ochrany životního prostředí a zvyšování jeho kvality musí být začleněny do politik Unie a zajištěny v souladu se zásadou udržitelného rozvoje.

Článek 38

Ochrana spotřebitele

V politikách Unie je zajištěna vysoká úroveň ochrany spotřebitele.

HLAVA V

OBČANSKÁ PRÁVA

Článek 39

Právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu

1. Každý občan Unie má právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu v členském státě, v němž má bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.
2. Členové Evropského parlamentu jsou voleni v přímých a všeobecných volbách svobodným a tajným hlasováním.

Článek 40

Právo volit a být volen v obecních volbách

Každý občan Unie má právo volit a být volen v obecních volbách v členském státě, v němž má bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.

Článek 41

Právo na řádnou správu

1. Každý má právo na to, aby jeho záležitosti byly orgány, institucemi a jinými subjekty Unie řešeny nestranně, spravedlivě a v přiměřené lhůtě.
2. Toto právo zahrnuje především:
  - a) právo každého být vyslechnut před přijetím jemu určeného individuálního opatření, které by se jej mohlo nepříznivě dotknout;
  - b) právo každého na přístup ke spisu, který se jej týká, při respektování oprávněných zájmů důvěrnosti a profesního a obchodního tajemství;
  - c) povinnost správních orgánů odůvodňovat svá rozhodnutí.
3. Každý má právo na to, aby mu Unie v souladu s obecnými zásadami společnými právním řádům členských států nahradila škodu způsobenou jejími orgány nebo jejími zaměstnanci při výkonu jejich funkce.
4. Každý se může písemně obracet na orgány Unie v jednom z jazyků Smluv a musí obdržet odpověď ve stejném jazyce.

Článek 42

Právo na přístup k dokumentům

Každý občan Unie a každá fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se sídlem v členském státě má právo na přístup k dokumentům orgánů, institucí a jiných subjektů Unie bez ohledu na použitý nosič.

Článek 43

Evropský veřejný ochránce práv

Každý občan Unie a každá fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se sídlem v členském státě má právo obracet se na evropského veřejného ochránce práv v případě nesprávného úředního postupu orgánů, institucí nebo jiných subjektů Unie, s výjimkou Soudního dvora Evropské unie při výkonu jeho soudních pravomocí.

Článek 44

Petiční právo

Každý občan Unie a každá fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se sídlem v členském státě má petiční právo k Evropskému parlamentu.

Článek 45

Volný pohyb a pobyt

1. Každý občan Unie má právo volně se pohybovat a pobývat na území členských států.
2. Volný pohyb a pobyt může být v souladu se Smlouvami přiznán státním příslušníkům třetích zemí oprávněně pobývajícím na území členského státu.

Článek 46

Diplomatická a konzulární ochrana

Každý občan Unie má na území třetí země, kde členský stát, jehož je státním příslušníkem, nemá své zastoupení, právo na diplomatickou a konzulární ochranu kterýmkoli členským státem za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu.

HLAVA VI

SOUDNICTVÍ

Článek 47

Právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces

Každý, jehož práva a svobody zaručené právem Unie byly porušeny, má za podmínek stanovených tímto článkem právo na účinné prostředky nápravy před soudem.

Každý má právo, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, předem zřízeným zákonem. Každému musí být umožněno poradit se, být obhajován a být zastupován.

Bezplatná právní pomoc je poskytnuta všem, kdo nemají dostatečné prostředky, pokud je to nezbytné k zajištění účinného přístupu ke spravedlnosti.

Článek 48

Presumpce nevinny a právo na obhajobu

1. Každý obviněný se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.
2. Každému obviněnému je zaručeno respektování práv na obhajobu.

Článek 49

Zásady zákonnosti a přiměřenosti trestných činů a trestů

1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu. Pokud poté, co již byl trestný čin spáchán, stanoví zákon mírnější trest, uloží se tento mírnější trest.
2. Tento článek nebrání souzení a potrestání za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných zásad uznávaných mezinárodním společenstvím.
3. Výše trestu nesmí být nepřiměřená trestnému činu.

Článek 50

Právo nebýt dvakrát trestně stíhán nebo trestán za stejný trestný čin

Nikdo nesmí být stíhán nebo potrestán v trestním řízení za čin, za který již byl v Unii osvobozen nebo odsouzen konečným trestním rozsudkem podle zákona.

HLAVA VII

OBECNÁ USTANOVENÍ UPRAVUJÍCÍ VÝKLAD A POUŽITÍ LISTINY

Článek 51

Oblast použití

1. Ustanovení této listiny jsou při dodržení zásady subsidiarity určena orgánům, institucím a jiným subjektům Unie, a dále členským státům, výhradně pokud uplatňují právo Unie. Respektují proto práva, dodržují zásady a podporují jejich uplatňování v souladu se svými pravomocemi, při zachování mezí pravomocí, které jsou Unii svěřeny ve Smlouvách.

2. Tato listina nerozšiřuje oblast působnosti práva Unie nad rámec pravomocí Unie, ani nevytváří žádnou novou pravomoc či úkol pro Unii, ani nemění pravomoc a úkoly stanovené ve Smlouvách.

Článek 52

Rozsah a výklad práv a zásad

1. Každé omezení výkonu práv a svobod uznaných touto listinou musí být stanoveno zákonem a respektovat podstatu těchto práv a svobod. Při dodržení zásady proporcionality mohou být omezení zavedena pouze tehdy, pokud jsou nezbytná a pokud skutečně odpovídají cílům obecného zájmu, které uznává Unie, nebo potřebě ochrany práv a svobod druhého.
2. Práva uznaná touto listinou, jež jsou podrobněji upravena ve Smlouvách, jsou vykonávána za podmínek a v mezích v nich stanovených.
3. Pokud tato listina obsahuje práva odpovídající právům zaručeným Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, jsou smysl a rozsah těchto práv stejné jako ty, které jim přikládá uvedená úmluva. Toto ustanovení nebrání tomu, aby právo Unie poskytovalo širší ochranu.
4. Pokud tato listina uznává základní práva, která vyplývají z ústavních tradic společných členským státům, musí být tato práva vykládána v souladu s těmito tradicemi.
5. Ustanovení této listiny, která obsahují zásady, mohou být prováděna legislativními a exekutivními akty přijímanými orgány, institucemi a jinými subjekty Unie a akty členských států, provádějí-li právo Unie, při výkonu jejich pravomocí. Před soudem se jich lze dovolávat pouze pro účely výkladu a kontroly zákonnosti těchto aktů.
6. K vnitrostátním právním předpisům a zvyklostem musí být plně přihlíženo tak, jak je stanoveno v této listině.
7. Soudy Unie a členských států náležitě přihlížejí k vysvětlením vypracovaným jako pomůcka pro výklad této listiny.

Článek 53

Úroveň ochrany

Žádné ustanovení této listiny nesmí být vykládáno jako omezení nebo narušení lidských práv a základních svobod, které v oblasti své působnosti uznávají právo Unie, mezinárodní právo a mezinárodní smlouvy, jejichž stranou je Unie nebo všechny členské státy, včetně Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a ústavy členských států.

Článek 54

Zákaz zneužití práv

Žádné ustanovení této listiny nesmí být vykládáno tak, jako by dávalo jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopustit se činu zaměřeného na zmaření kteréhokoli z práv a svobod uznaných v této listině nebo na jejich omezení ve větším rozsahu, než tato listina stanoví.

Ústava České republiky

ze dne 16. prosince 1992

ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb.,
300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb. a 319/2009 Sb.

Česká národní rada se usnesla na tomto ústavním zákoně

Preambule

My, občané České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku,
v čase obnovy samostatného českého státu,
věrní všem dobrým tradicím dávné státnosti zemí Koruny české i státnosti československé,
odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku
v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody
jako vlast rovnoprávných, svobodných občanů,
kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku,
jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské
společnosti,
jako součást rodiny evropských a světových demokracií,
odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství,
odhodláni řídit se všemi osvědčenými principy právního státu,
prostřednictvím svých svobodně zvolených zástupců přijímáme tuto Ústavu České republiky

Hlava první

Základní ustanovení

Článek 1

- (1) Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.
- (2) Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.

Článek 2

- (1) Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.
- (2) Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.
- (3) Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.
- (4) Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Článek 3

Součástí ústavního pořádku České republiky je [Listina základních práv a svobod](#).

Článek 4

Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.

Článek 5

Politický systém je založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů.

Článek 6

Politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním. Rozhodování většiny dbá ochrany menšin.

Článek 7

Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.

Článek 8

Zaručuje se samospráva územních samosprávných celků.

Článek 9

- (1) Ústava může být doplňována či měněna pouze ústavními zákony.
- (2) Změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřipustná.
- (3) Výkladem právních norem nelze oprávnit odstranění nebo ohrožení základů demokratického státu.

Článek 10

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Článek 10a

- (1) Mezinárodní smlouvou mohou být některé pravomoci orgánů České republiky přeneseny na mezinárodní organizaci nebo instituci.
- (2) K ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v odstavci 1 je třeba souhlasu Parlamentu, nestanoví-li ústavní zákon, že k ratifikaci je třeba souhlasu daného v referendu.

Článek 10b

- (1) Vláda pravidelně a předem informuje Parlament o otázkách souvisejících se závazky vyplývajícími z členství České republiky v mezinárodní organizaci nebo instituci uvedené v čl. 10a.
- (2) Komory Parlamentu se vyjadřují k připravovaným rozhodnutím takové mezinárodní organizace nebo instituce způsobem, který stanoví jejich jednací řády.
- (3) Zákon o zásadách jednání a styku obou komor mezi sebou, jakož i navenek, může světit výkon působnosti komor podle odstavce 2 společnému orgánu komor.

Článek 11

Území České republiky tvoří nedílný celek, jehož státní hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem.

Článek 12

- (1) Nabývání a pozbývání státního občanství České republiky stanoví zákon.
- (2) Nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství.

Článek 13

Hlavním městem České republiky je Praha.

Článek 14

- (1) Státními symboly České republiky jsou velký a malý státní znak, státní barvy, státní vlajka, vlajka prezidenta republiky, státní pečeť a státní hymna.
- (2) Státní symboly a jejich používání upraví zákon.

Hlava druhá

Moc zákonodárná

Článek 15

- (1) Zákonodárná moc v České republice náleží Parlamentu.
- (2) Parlament je tvořen dvěma komorami, a to Poslaneckou sněmovnou a Senátem.

Článek 16

- (1) Poslanecká sněmovna má 200 poslanců, kteří jsou voleni na dobu čtyř let.
- (2) Senát má 81 senátorů, kteří jsou voleni na dobu šesti let. Každé dva roky se volí třetina senátorů.

Článek 17

- (1) Volby do obou komor se konají ve lhůtě počínající třicátým dnem před uplynutím volebního období a končící dnem jeho uplynutí.
- (2) Byla-li Poslanecká sněmovna rozpuštěna, konají se volby do šedesáti dnů po jejím rozpuštění.

Článek 18

- (1) Volby do Poslanecké sněmovny se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a

přímého volebního práva, podle zásady poměrného zastoupení.

(2) Volby do Senátu se konají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva, podle zásady většinového systému.

(3) Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let.

Článek 19

(1) Do Poslanecké sněmovny může být zvolen každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl věku 21 let.

(2) Do Senátu může být zvolen každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl věku 40 let.

(3) Mandát poslance nebo senátora vzniká zvolením.

Článek 20

Další podmínky výkonu volebního práva, organizaci voleb a rozsah soudního přezkumu stanoví zákon.

Článek 21

Nikdo nemůže být současně členem obou komor Parlamentu.

Článek 22

(1) S funkcí poslance nebo senátora je neslučitelný výkon úřadu prezidenta republiky, funkce soudce a další funkce, které stanoví zákon.

(2) Dnem, kdy se poslanec nebo senátor ujal úřadu prezidenta republiky, nebo dnem, kdy se ujal funkce soudce nebo jiné funkce neslučitelné s funkcí poslance nebo senátora, zaniká jeho mandát poslance nebo senátora.

Článek 23

(1) Poslanec složí [slib](#) na první schůzi Poslanecké sněmovny, které se zúčastní.

(2) Senátor složí slib na první schůzi Senátu, které se zúčastní.

(3) Slib poslance a senátora zní: "Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj mandát budu vykonávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí."

Článek 24

Poslanec nebo senátor se může svého mandátu vzdát prohlášením učiněným osobně na schůzi komory, jejímž je členem. Brání-li mu v tom závažné okolnosti, učiní tak způsobem stanoveným zákonem.

Článek 25

Mandát poslance nebo senátora zaniká

a) odepřením slibu nebo složením slibu s výhradou,

b) uplynutím volebního období,

c) vzdáním se mandátu,

d) ztrátou volitelnosti,

e) u poslanců rozpuštěním Poslanecké sněmovny,

f) vznikem [neslučitelnosti funkcí podle čl. 22](#).

Článek 26

Poslanci a senátoři vykonávají svůj mandát osobně v souladu se svým slibem a nejsou přitom vázáni žádnými příkazy.

Článek 27

(1) Poslance ani senátora nelze postihnout pro hlasování v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo jejich orgánech.

(2) Za projevy učiněné v Poslanecké sněmovně nebo Senátu nebo v jejich orgánech nelze poslance nebo senátora trestně stíhat. Poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory jejímž je členem.

(3) Za přestupky poslanec nebo senátor podléhá jen disciplinární pravomoci komory, jejímž je členem, pokud zákon nestanoví jinak.

(4) Poslance ani senátora nelze trestně stíhat bez souhlasu komory, jejímž je členem. Odepře-li komora souhlas, je trestní stíhání navždy vyloučeno.

(5) Poslance nebo senátora lze zadržet, jen byl-li dopaden při páčání trestného činu nebo bezprostředně poté. Příslušný orgán je povinen zadržení ihned oznámit předsedovi komory, jejímž je zadržovaný členem; nedá-li předseda komory do 24 hodin od zadržení souhlas k odevzdání zadržného soudu, je příslušný orgán povinen ho propustit. Na své první následující schůzi komora rozhodne o přípustnosti stíhání s konečnou platností.

Článek 28

Poslanec i senátor má právo odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem svého mandátu, a to i poté, kdy přestal být poslancem nebo senátorem.

Článek 29

- (1) Poslanecká sněmovna volí a odvolává předsedu a místopředsedy Poslanecké sněmovny.
- (2) Senát volí a odvolává předsedu a místopředsedy Senátu.

Článek 30

- (1) Pro vyšetření věci veřejného zájmu může Poslanecká sněmovna zřídit vyšetřovací komisi, navrhne-li to nejméně pětina poslanců.
- (2) Řízení před komisí upraví zákon.

Článek 31

- (1) Komory zřizují jako své orgány [výbory a komise](#).
- (2) Činnost výborů a komisí upraví [zákon](#).

Článek 32

Poslanec nebo senátor, který je členem vlády, nemůže být předsedou či místopředsedou Poslanecké sněmovny nebo Senátu ani členem parlamentních výborů, vyšetřovací komise nebo komisí.

Článek 33

- (1) Dojde-li k rozpuštění Poslanecké sněmovny, přísluší Senátu přijímat zákonná opatření ve věcech, které nesnesou odkladu a vyžadovaly by jinak přijetí zákona.
- (2) Senátu však nepřísluší přijímat zákonné opatření ve věcech Ústavy, státního rozpočtu, státního závěrečného účtu, volebního zákona a mezinárodních smluv podle čl. 10.
- (3) Zákonné opatření může Senátu navrhnout jen vláda.
- (4) Zákonné opatření Senátu podepisuje předseda Senátu, prezident republiky a předseda vlády; vyhlašuje se stejně jako zákony.
- (5) Zákonné opatření Senátu musí být schváleno Poslaneckou sněmovnou na její první schůzi. Neschválí-li je Poslanecká sněmovna, pozbývá další platnosti.

Článek 34

- (1) Zasedání komor jsou stálá. Zasedání Poslanecké sněmovny svolává prezident republiky tak, aby bylo zahájeno nejpozději třicátý den po dni voleb; neučiní-li tak, sejde se Poslanecká sněmovna třicátý den po dni voleb.
- (2) Zasedání komory může být usnesením přerušeno. Celková doba, po kterou může být zasedání přerušeno, nesmí překročit sto dvacet dnů v roce.
- (3) V době přerušení zasedání může předseda Poslanecké sněmovny nebo Senátu svolat komoru ke schůzi před stanoveným termínem. Učiní tak vždy, požádá-li jej o to prezident republiky, vláda nebo nejméně pětina členů komory.
- (4) Zasedání Poslanecké sněmovny končí uplynutím jejího volebního období nebo jejím rozpuštěním.

Článek 35

- (1) Poslaneckou sněmovnu může rozpustit prezident republiky, jestliže
  - a) Poslanecká sněmovna nevyslovila důvěru nově jmenované vládě, jejíž předseda byl prezidentem republiky jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny,
  - b) Poslanecká sněmovna se neusnese do tří měsíců o vládním návrhu zákona, s jehož projednáním spojila vláda otázku důvěry,
  - c) zasedání Poslanecké sněmovny bylo přerušeno po dobu delší, než je přípustné,
  - d) Poslanecká sněmovna nebyla po dobu delší tří měsíců způsobilá se usnášet, ačkoliv nebylo její zasedání přerušeno a ačkoliv byla v té době opakovaně svolána ke schůzi.
- (2) Prezident republiky Poslaneckou sněmovnu rozpustí, navrhne-li mu to Poslanecká sněmovna usnesením, s nímž vyslovila souhlas třípětinová většina všech poslanců.
- (3) Poslaneckou sněmovnu nelze rozpustit tři měsíce před skončením jejího volebního období.

Článek 36

Schůze komor jsou veřejné. Veřejnost může být vyloučena jen za podmínek stanovených zákonem.

Článek 37

- (1) Společnou schůzi komor svolává předseda Poslanecké sněmovny.
- (2) Pro jednání společné schůze komor platí [jednací řád Poslanecké sněmovny](#).

Článek 38

(1) Člen vlády má právo účastnit se schůzí obou komor, jejich výborů a komisí. Udělí se mu slovo, kdykoliv o to požádá.

(2) Člen vlády je povinen osobně se dostavit do schůze Poslanecké sněmovny na základě jejího usnesení. To platí i o schůzi výboru, komise nebo vyšetřovací komise, kde však se člen vlády může dát zastupovat svým náměstkem nebo jiným členem vlády, není-li výslovně požadována jeho osobní účast.

Článek 39

(1) Komory jsou způsobilé se usnášet za přítomnosti alespoň jedné třetiny svých členů.

(2) K přijetí usnesení komory je třeba souhlasu nadpoloviční většiny přítomných poslanců nebo senátorů, nestanoví-li Ústava jinak.

(3) K přijetí usnesení o vyhlášení válečného stavu a k přijetí usnesení o souhlasu s vysláním ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky nebo s pobytem ozbrojených sil jiných států na území České republiky, jakož i k přijetí usnesení o účasti České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem, je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů.

(4) K přijetí ústavního zákona a souhlasu k ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v čl. 10a odst. 1 je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů.

Článek 40

K přijetí volebního zákona a zákona o zásadách jednání a styku obou komor mezi sebou jakož i navenek a zákona o jednacím řádu Senátu je třeba, aby byl schválen Poslaneckou sněmovnou a Senátem.

Článek 41

(1) Návrhy zákonů se podávají Poslanecké sněmovně.

(2) Návrh zákona může podat poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo vyššího územního samosprávného celku.

Článek 42

(1) Návrh zákona o státním rozpočtu a návrh státního závěrečného účtu podává vláda.

(2) Tyto návrhy projednává na veřejné schůzi a usnáší se o nich jen Poslanecká sněmovna.

Článek 43

(1) Parlament rozhoduje o vyhlášení válečného stavu, je-li Česká republika napadena, nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení.

(2) Parlament rozhoduje o účasti České republiky v obranných systémech mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem.

(3) Parlament vyslovuje souhlas

a) s vysláním ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky,

b) s pobytem ozbrojených sil jiných států na území České republiky, nejsou-li taková rozhodnutí vyhrazena vládě.

(4) Vláda rozhoduje o vyslání ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky a o pobytu ozbrojených sil jiných států na území České republiky, a to nejdéle na dobu 60 dnů, jde-li o

a) plnění závazků z mezinárodních smluv o společné obraně proti napadení,

b) účast na mírových operacích podle rozhodnutí mezinárodní organizace, jíž je Česká republika členem, a to se souhlasem přijímajícího státu,

c) účast na záchranných pracích při živelních pohromách, průmyslových nebo ekologických haváriích.

(5) Vláda dále rozhoduje

a) o průjezdu ozbrojených sil jiných států přes území České republiky nebo o jejich přeletu nad územím České republiky,

b) o účasti ozbrojených sil České republiky na vojenských cvičeních mimo území České republiky a o účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na území České republiky.

(6) O rozhodnutích podle odstavců 4 a 5 informuje vláda neprodleně obě komory Parlamentu. Parlament může rozhodnutí vlády zrušit; ke zrušení rozhodnutí vlády postačuje nesouhlasné usnesení jedné z komor přijaté nadpoloviční většinou všech členů komory.

Článek 44

(1) Vláda má právo vyjádřit se ke všem návrhům zákonů.

(2) Nevyjádří-li se vláda do třiceti dnů od doby, kdy jí byl návrh zákona doručen, platí, že se vyjádřila kladně.

(3) Vláda je oprávněna žádat, aby Poslanecká sněmovna skončila projednávání vládního návrhu zákona do tří měsíců od jeho předložení, pokud s tím vláda spojí žádost o vyslovení důvěry.

Článek 45

Návrh zákona, se kterým Poslanecká sněmovna vyslovila souhlas, postoupí Poslanecká sněmovna Senátu bez zbytečného odkladu.

Článek 46

- (1) Senát projedná návrh zákona a usnese se k němu do třiceti dnů od jeho postoupení.
- (2) Senát svým usnesením návrh zákona schválí nebo zamítne nebo vrátí Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy anebo vyjádří vůli nezabývat se jím.
- (3) Jestliže se Senát nevyjádří ve lhůtě podle odstavce 1, platí, že je návrh zákona přijat.

Článek 47

- (1) Jestliže Senát návrh zákona zamítne, hlasuje o něm Poslanecká sněmovna znovu. Návrh zákona je přijat, jestliže je schválen nadpoloviční většinou všech poslanců.
- (2) Jestliže Senát návrh zákona vrátí Poslanecké sněmovně s pozměňovacími návrhy, hlasuje o něm Poslanecká sněmovna ve znění schváleném Senátem. Jejím usnesením je návrh zákona přijat.
- (3) Jestliže Poslanecká sněmovna neschválí návrh zákona ve znění schváleném Senátem, hlasuje znovu o návrhu zákona ve znění, ve kterém byl postoupen Senátu. Návrh zákona je přijat, jestliže je schválen nadpoloviční většinou všech poslanců.
- (4) Pozměňovací návrhy nejsou při projednávání zamítnutého nebo vráceného návrhu zákona v Poslanecké sněmovně přípustné.

Článek 48

Jestliže Senát vyjádří vůli nezabývat se návrhem zákona, je tímto usnesením návrh zákona přijat.

Článek 49

K ratifikaci mezinárodních smluv

- a) upravujících práva a povinnosti osob,
  - b) spojeneckých, mírových a jiných politických,
  - c) z nichž vzniká členství České republiky v mezinárodní organizaci,
  - d) hospodářských, jež jsou všeobecné povahy,
  - e) o dalších věcech, jejichž úprava je vyhrazena zákonu,
- je třeba souhlasu obou komor Parlamentu.

Článek 50

- (1) Prezident republiky má právo vrátit přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního, s odůvodněním do patnácti dnů ode dne, kdy mu byl postoupen.
- (2) O vráceném zákonu hlasuje Poslanecká sněmovna znovu. Pozměňovací návrhy nejsou přípustné. Jestliže Poslanecká sněmovna setrvá na vráceném zákonu nadpoloviční většinou všech poslanců, zákon se vyhlásí. Jinak platí, že zákon nebyl přijat.

Článek 51

Přijaté zákony podepisuje předseda Poslanecké sněmovny, prezident republiky a předseda vlády.

Článek 52

- (1) K platnosti zákona je třeba, aby byl vyhlášen.
- (2) Způsob vyhlášení zákona a mezinárodní smlouvy stanoví zákon.

Článek 53

- (1) Každý poslanec má právo interpelovat vládu nebo její členy ve věcech jejich působnosti.
- (2) Interpelovaní členové vlády odpovědí na interpelaci do třiceti dnů ode dne jejího podání.

Hlava třetí

Moc výkonná

Prezident republiky

Článek 54

- (1) Prezident republiky je hlavou státu.
- (2) Prezidenta republiky volí Parlament na společné schůzi obou komor.
- (3) Prezident republiky není z výkonu své funkce odpovědný.

Článek 55

Prezident republiky se ujímá úřadu složením slibu. Volební období prezidenta republiky trvá pět let a začíná dnem složení slibu.

Článek 56

Volba se koná v posledních třiceti dnech volebního období úřadujícího prezidenta republiky. Uvolní-li se úřad prezidenta republiky, koná se volba do třiceti dnů.

Článek 57

(1) Prezidentem republiky může být zvolen občan, který je volitelný do Senátu.

(2) Nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou.

Článek 58

(1) Navrhovat kandidáta je oprávněno nejméně deset poslanců nebo deset senátorů.

(2) Prezidentem republiky je zvolen kandidát, který získal nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců i nadpoloviční většinu hlasů všech senátorů.

(3) Nezáiská-li žádný z kandidátů nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců a všech senátorů, koná se do čtrnácti dnů druhé kolo volby.

(4) Do druhého kola postupuje kandidát, který získal nejvyšší počet hlasů v Poslanecké sněmovně, a kandidát, který získal nejvyšší počet hlasů v Senátu.

(5) Je-li více kandidátů, kteří získali stejný nejvyšší počet hlasů v Poslanecké sněmovně, nebo více kandidátů, kteří získali stejný nejvyšší počet hlasů v Senátu, sečtou se hlasy odevzdané pro ně v obou komorách. Do druhého kola postupuje kandidát, který takto získal nejvyšší počet hlasů.

(6) Zvolen je kandidát, který získal nadpoloviční většinu hlasů přítomných poslanců i nadpoloviční většinu hlasů přítomných senátorů.

(7) Nebyl-li prezident republiky zvolen ani ve druhém kole, koná se do čtrnácti dnů třetí kolo volby, v němž je zvolen ten z kandidátů druhého kola, který získal nadpoloviční většinu hlasů přítomných poslanců a senátorů.

(8) Nebyl-li prezident republiky zvolen ani ve třetím kole, konají se nové volby.

Článek 59

(1) Prezident republiky složí slib do rukou předsedy Poslanecké sněmovny na společné schůzi obou komor.

(2) Slib prezidenta republiky zní: "Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí."

Článek 60

Odmítne-li prezident republiky složit slib nebo složí-li slib s výhradou, hledí se na něho, jako by nebyl zvolen.

Článek 61

Prezident republiky se může vzdát svého úřadu do rukou předsedy Poslanecké sněmovny.

Článek 62

Prezident republiky

a) jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,

b) svolává zasedání Poslanecké sněmovny,

c) rozpouští Poslaneckou sněmovnu,

d) pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,

e) jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy,

f) jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu,

g) odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zahlazuje odsouzení,

h) má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního,

i) podepisuje zákony,

j) jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,

k) jmenuje členy Bankovní rady České národní banky,

l) vyhláší referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii a jeho výsledek.

Článek 63

(1) Prezident republiky dále

a) zastupuje stát navenek,

- b) sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy,
  - c) je vrchním velitelem ozbrojených sil,
  - d) přijímá vedoucí zastupitelských misí,
  - e) pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí,
  - f) vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu,
  - g) jmenuje a povyšuje generály,
  - h) propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán,
  - i) jmenuje soudce,
  - j) má právo udělovat amnestii.
- (2) Prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně uvedeny, stanoví-li tak zákon.
- (3) Rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle odstavce 1 a 2 vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.
- (4) Za rozhodnutí prezidenta republiky, které vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, odpovídá vláda.

Článek 64

- (1) Prezident republiky má právo účastnit se schůzí obou komor Parlamentu, jejich výborů a komisí. Udělí se mu slovo, kdykoliv o to požádá.
- (2) Prezident republiky má právo účastnit se schůzí vlády, vyžádat si od vlády a jejích členů zprávy a projednávat s vládou nebo s jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti.

Článek 65

- (1) Prezidenta republiky nelze zadržet, trestně stíhat ani stíhat pro přestupek nebo jiný správní delikt.
- (2) Prezident republiky může být stíhán pro velezradu, a to před Ústavním soudem na základě žaloby Senátu. Trestem může být ztráta prezidentského úřadu a způsobilosti jej znovu nabýt.
- (3) Trestní stíhání pro trestné činy spáchané po dobu výkonu funkce prezidenta republiky je navždy vyloučeno.

Článek 66

Uvolní-li se úřad prezidenta republiky a nový prezident republiky ještě není zvolen nebo nesložil slib, rovněž nemůže-li prezident republiky svůj úřad ze závažných důvodů vykonávat a usnese-li se na tom Poslanecká sněmovna a Senát, přísluší výkon funkcí podle čl. 63 odst. 1 písm. a), b), c), d), e), f), h), i) j), čl. 63 odst. 2 předsedovi vlády. Předsedovi Poslanecké sněmovny přísluší v době, kdy předseda vlády vykonává vymezené funkce prezidenta republiky výkon funkcí prezidenta republiky podle čl. 62 písm. a), b), c), d), e), k), l); uvolní-li se úřad prezidenta republiky v době, kdy je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, přísluší výkon těchto funkcí předsedovi Senátu.

Vláda

Článek 67

- (1) Vláda je vrcholným orgánem výkonné moci.
- (2) Vláda se skládá z předsedy vlády, místopředsedů vlády a ministrů.

Článek 68

- (1) Vláda je odpovědná Poslanecké sněmovně.
- (2) Předsedu vlády jmenuje prezident republiky a na jeho návrh jmenuje ostatní členy vlády a pověřuje je řízením ministerstev nebo jiných úřadů.
- (3) Vláda předstoupí do třiceti dnů po svém jmenování před Poslaneckou sněmovnu a požádá ji o vyslovení důvěry.
- (4) Pokud nově jmenovaná vláda nezíská v Poslanecké sněmovně důvěru, postupuje se podle odstavce 2 a 3. Jestliže ani takto jmenovaná vláda nezíská důvěru Poslanecké sněmovny, jmenuje prezident republiky předsedu vlády na návrh předsedy Poslanecké sněmovny.
- (5) V ostatních případech prezident republiky jmenuje a odvolává na návrh předsedy vlády ostatní členy vlády a pověřuje je řízením ministerstev nebo jiných úřadů.

Článek 69

- (1) Člen vlády skládá slib do rukou prezidenta republiky.
- (2) Slib člena vlády zní: "Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony a uvádět je v život. Slibuji na svou čest, že budu zastávat svůj úřad svědomitě a nezneužiji svého postavení."

Článek 70

Člen vlády nesmí vykonávat činnosti, jejichž povaha odporuje výkonu jeho funkce. Podrobnosti stanoví zákon.

Článek 71

Vláda může předložit Poslanecké sněmovně žádost o vyslovení důvěry.

Článek 72

- (1) Poslanecká sněmovna může vyslovit vládě nedůvěru.
- (2) Návrh na vyslovení nedůvěry vládě projedná Poslanecká sněmovna, jen je-li podán písemně nejméně padesáti poslanci. K přijetí návrhu je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců.

Článek 73

- (1) Předseda vlády podává demisi do rukou prezidenta republiky. Ostatní členové vlády podávají demisi do rukou prezidenta republiky prostřednictvím předsedy vlády.
- (2) Vláda podá demisi, jestliže Poslanecká sněmovna zamítla její žádost o vyslovení důvěry nebo jestliže jí vyslovila nedůvěru. Vláda podá demisi vždy po ustavující schůzi nově zvolené Poslanecké sněmovny.
- (3) Podá-li vláda demisi podle odstavce 2, prezident republiky demisi přijme.

Článek 74

Prezident republiky odvolá člena vlády, jestliže to navrhne předseda vlády.

Článek 75

Prezident republiky odvolá vládu, která nepodala demisi, ačkoliv ji byla povinna podat.

Článek 76

- (1) Vláda rozhoduje ve sboru.
- (2) K přijetí usnesení vlády je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech jejích členů.

Článek 77

- (1) Předseda vlády organizuje činnost vlády, řídí její schůze, vystupuje jejím jménem a vykonává další činnosti, které jsou mu svěřeny Ústavou nebo jinými zákony.
- (2) Předsedu vlády zastupuje místopředseda vlády nebo jiný pověřený člen vlády.

Článek 78

K provedení zákona a v jeho mezích je vláda oprávněna vydávat nařízení. Nařízení podepisuje předseda vlády a příslušný člen vlády.

Článek 79

- (1) Ministerstva a jiné správní úřady lze zřídit a jejich působnost stanovit pouze zákonem.
- (2) Právní poměry státních zaměstnanců v ministerstvech a jiných správních úřadech upravuje zákon.
- (3) Ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.

Článek 80

- (1) Státní zastupitelství zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkoly, stanoví-li tak zákon.
- (2) Postavení a působnost státního zastupitelství stanoví zákon.

Hlava čtvrtá

Moc soudní

Článek 81

Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy.

Článek 82

- (1) Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat.
- (2) Soudce nelze proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu; výjimky vyplývající zejména z kárné odpovědnosti stanoví zákon.
- (3) Funkce soudce není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu ani s jakoukoli funkcí ve veřejné správě; zákon stanoví, se kterými dalšími činnostmi je výkon soudcovské funkce neslučitelný.

Ústavní soud

Článek 83

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti.

Článek 84

- (1) Ústavní soud se skládá z 15 soudců, kteří jsou jmenováni na dobu deseti let.
- (2) Soudce Ústavního soudu jmenuje prezident republiky se souhlasem Senátu.
- (3) Soudcem Ústavního soudu může být jmenován bezúhonný občan, který je volitelný do Senátu, má vysokoškolské právnické vzdělání a byl nejméně deset let činný v právnickém povolání.

Článek 85

- (1) Složením slibu do rukou prezidenta republiky se soudce Ústavního soudu ujímá své funkce.
- (2) Slib soudce Ústavního soudu zní: "Slibuji na svou čest a svědomí, že budu chránit neporušitelnost přirozených práv člověka a práv občana, řídit se ústavními zákony a rozhodovat podle svého nejlepšího přesvědčení nezávisle a nestranně."
- (3) Odmítne-li soudce složit slib nebo složí-li slib s výhradou, hledí se na něho, jako by nebyl jmenován.

Článek 86

- (1) Soudce Ústavního soudu nelze trestně stíhat bez souhlasu Senátu. Odepře-li Senát souhlas, je trestní stíhání navždy vyloučeno.
- (2) Soudce Ústavního soudu lze zadržet jen, byl-li dopaden při spáchání trestného činu, anebo bezprostředně poté. Příslušný orgán je povinen zadržení ihned oznámit předsedovi Senátu. Nedá-li předseda Senátu do 24 hodin od zadržení souhlas k odevzdání zadrženého soudu, je příslušný orgán povinen ho propustit. Na své první následující schůzi Senát rozhodne o přípustnosti trestního stíhání s konečnou platností.
- (3) Soudce Ústavního soudu má právo odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce, a to i poté, kdy přestal být soudcem Ústavního soudu.

Článek 87

- (1) Ústavní soud rozhoduje
  - a) o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem,
  - b) o zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem,
  - c) o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu,
  - d) o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod,
  - e) o opravném prostředku proti rozhodnutí ve věci ověření volby poslance nebo senátora,
  - f) v pochybnostech o ztrátě volitelnosti a o neslučitelnosti výkonu funkcí poslance nebo senátora podle čl. 25,
  - g) o ústavní žalobě Senátu proti prezidentu republiky podle čl. 65 odst. 2,
  - h) o návrhu prezidenta republiky na zrušení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu podle čl. 66,
  - i) o opatřeních nezbytných k provedení rozhodnutí mezinárodního soudu, které je pro Českou republiku závazné, pokud je nelze provést jinak,
  - j) o tom, zda rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo jiné rozhodnutí týkající se činnosti politické strany je ve shodě s ústavními nebo jinými zákony,
  - k) spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu,
  - l) o opravném prostředku proti rozhodnutí prezidenta republiky, že referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii nevyhlásí,
  - m) o tom, zda postup při provádění referenda o přistoupení České republiky k Evropské unii je v souladu s ústavním zákonem o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a se zákonem vydaným k jeho provedení.
- (2) Ústavní soud dále rozhoduje o souladu mezinárodní smlouvy podle čl. 10a a čl. 49 s ústavním pořádkem, a to před její ratifikací. Do rozhodnutí Ústavního soudu nemůže být smlouva ratifikována.
- (3) Zákon může stanovit, že namísto Ústavního soudu rozhoduje Nejvyšší správní soud
  - a) o zrušení právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu se zákonem,
  - b) spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu.

Článek 88

- (1) Zákon stanoví, kdo a za jakých podmínek je oprávněn podat návrh na zahájení řízení a další pravidla o řízení před Ústavním soudem.

(2) Soudci Ústavního soudu jsou při svém rozhodování vázáni pouze ústavním pořádkem a zákonem podle odstavce 1.

Článek 89

(1) Rozhodnutí Ústavního soudu je vykonatelné, jakmile bylo vyhlášeno způsobem stanoveným zákonem, pokud Ústavní soud o jeho vykonatelnosti nerozhodl jinak.

(2) Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby.

(3) Rozhodnutí Ústavního soudu, kterým byl podle čl. 87 odst. 2 vysloven nesoulad mezinárodní smlouvy s ústavním pořádkem, brání ratifikaci smlouvy do doby, než bude nesoulad odstraněn.

Soudy

Článek 90

Soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.

Článek 91

(1) Soustavu soudů tvoří Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy. Zákon může stanovit jejich jiné označení.

(2) Působnost a organizaci soudů stanoví zákon.

Článek 92

Nejvyšší soud je vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů s výjimkou záležitostí, o nichž rozhoduje Ústavní soud nebo Nejvyšší správní soud.

Článek 93

(1) Soudce je jmenován do funkce prezidentem republiky bez časového omezení. Svě funkce se ujímá složením slibu.

(2) Soudcem může být jmenován bezúhonný občan, který má vysokoškolské právnické vzdělání. Další předpoklady a postup stanoví zákon.

Článek 94

(1) Zákon stanoví případy, kdy soudci rozhodují v senátu a jaké je jeho složení. V ostatních případech rozhodují jako samosoudci.

(2) Zákon může stanovit, ve kterých věcech a jakým způsobem se na rozhodování soudů podílejí vedle soudců i další občané.

Článek 95

(1) Soudce je při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu; je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo s takovou mezinárodní smlouvou.

(2) Dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu.

Článek 96

(1) Všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva.

(2) Jednání před soudem je ústní a veřejné; výjimky stanoví zákon. Rozsudek se vyhláší vždy veřejně.

Hlava pátá

Nejvyšší kontrolní úřad

Článek 97

(1) Nejvyšší kontrolní úřad je nezávislý orgán. Vykonává kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu.

(2) Prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu jmenuje prezident republiky na návrh Poslanecké sněmovny.

(3) Postavení, působnost, organizační strukturu a další podrobnosti stanoví zákon.

Hlava šestá

Česká národní banka

Článek 98

- (1) Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona.
- (2) Postavení, působnost a další podrobnosti stanoví zákon.

Hlava sedmá

Územní samospráva

Článek 99

Česká republika se člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky.

Článek 100

- (1) Územní samosprávné celky jsou územními společenstvími občanů, která mají právo na samosprávu. Zákon stanoví, kdy jsou správními obvody.
- (2) Obec je vždy součástí vyššího územního samosprávného celku.
- (3) Vytvořit nebo zrušit vyšší územní samosprávný celek lze jen ústavním zákonem.

Článek 101

- (1) Obec je samostatně spravována zastupitelstvem.
- (2) Vyšší územní samosprávný celek je samostatně spravován zastupitelstvem.
- (3) Územní samosprávné celky jsou veřejnoprávními korporacemi, které mohou mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu.
- (4) Stát může zasahovat do činnosti územních samosprávných celků, jen vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem stanoveným zákonem.

Článek 102

- (1) Členové zastupitelstev jsou voleni tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva.
- (2) Funkční období zastupitelstva je čtyřleté. Zákon stanoví za jakých podmínek se vyhlásí nové volby zastupitelstva před uplynutím jeho funkčního období.

Článek 103

Zrušen

Článek 104

- (1) Působnost zastupitelstev může být stanovena jen zákonem.
- (2) Zastupitelstvo obce rozhoduje ve věcech samosprávy, pokud nejsou zákonem svěřeny zastupitelstvu vyššího územního samosprávného celku.
- (3) Zastupitelstva mohou v mezích své působnosti vydávat obecně závazné vyhlášky.

Článek 105

Výkon státní správy lze svěřit orgánům samosprávy jen tehdy, stanoví-li to zákon.

Hlava osmá

Přechodná a závěrečná ustanovení

Článek 106

- (1) Dnem účinnosti této Ústavy se Česká národní rada stává Poslaneckou sněmovnou, jejíž volební období skončí dnem 6. června 1996. (2) Do doby zvolení Senátu podle Ústavy vykonává funkce Senátu Prozatímní Senát. Prozatímní Senát se ustaví způsobem, který stanoví ústavní zákon. Do nabytí účinnosti tohoto zákona vykonává funkce Senátu Poslanecká sněmovna.
- (3) Poslaneckou sněmovnu nelze rozpustit, dokud vykonává funkci Senátu podle odstavce 2.

(4) Do přijetí zákonů o jednacím řádu komor se postupuje v jednotlivých komorách podle jednacího řádu České národní rady.

Článek 107

(1) Zákon o volbách do Senátu stanoví, jakým způsobem se při prvních volbách do Senátu určí třetina senátorů, jejichž volební období bude dvouleté, a třetina senátorů, jejichž volební období bude čtyřleté.
(2) Zasedání Senátu svolá prezident republiky tak, aby bylo zahájeno nejpozději třicátý den po dni voleb; neučiní-li tak, sejde se Senát třicátý den po dni voleb.

Článek 108

Vláda České republiky jmenovaná po volbách v roce 1992 a vykonávající svou funkci ke dni účinnosti Ústavy se považuje za vládu jmenovanou podle této Ústavy.

Článek 109

Do doby zřízení státního zastupitelství vykonává jeho funkce prokuratura České republiky.

Článek 110

Do 31. prosince 1993 tvoří soustavu soudů též vojenské soudy.

Článek 111

Soudci všech soudů České republiky vykonávající funkci soudce ke dni nabytí účinnosti této Ústavy se považují za soudce jmenované podle Ústavy České republiky.

Článek 112

(1) Ústavní pořádek České republiky tvoří tato Ústava, [Listina základních práv a svobod](#), ústavní zákony přijaté podle této Ústavy a ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky a ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992.

(2) Zrušují se dosavadní Ústava, ústavní zákon o československé federaci, ústavní zákony, které je měnily a doplňovaly, a ústavní zákon České národní rady č. 67/1990 Sb., o státních symbolech České republiky.

(3) Ostatní ústavní zákony platné na území České republiky ke dni účinnosti této Ústavy mají sílu zákona.

Článek 113

Tato Ústava nabývá účinnosti dnem 1. ledna 1993.

Uhde v.r.

Klaus v.r.